

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΘ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

ΑΡΙΘ. 10

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ἰούδας ὁ Ἀπόστολος. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφδίου. — Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας... — Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἡ ἱεραποστολὴ τῶν ἁγίων Εἰκόνων. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Εἰκόνες καὶ εἰκόνες (2). — Δημοσθ. Σαβράμη, Νέα ἔκδοσις τῆς θ. Λειτουργίας στὴ γερμανικὴ γλώσσα. — Ἀρχιμ. Παύλου Ἀθανάτου, Ἡ Γέννησις τοῦ ἱ. Χριστοῦ εἰς τὴν ἀγιογραφίαν. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀθανασιάου, Ἡ προσωπικότης τοῦ πνευματικοῦ. — Ἀναστ. Τίγκα, Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν ἐντὸς χαλκίνου θοός. — Ἐπικαιρα. — Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Εἰδήσεις - Γεγονότα - Ἀξιοσημείωτα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθῆναι.

ΙΟΥΔΑΣ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Τὰ «Δίπλωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Κανονάριον - Ἐπειρηίς)» ἀναφέρουν ὅτι τὴν 19ῃ Ἰουνίου ἐορτάζουμε τὴν μνήμη «Ἰούδα (Θαδδαίου ἢ Δεβθαίου) ἀποστόλου τοῦ Θεοδέλφου». Γιὰ τὸν ἀπόστολο Ἰούδα ἔχομε μαρτυρίες ἀφ' ἐνὸς σιὰ χωρία Λουκ. σι' 16 καὶ Πράξ. α' 13, ὅπου ἀναφέρεται «Ἰούδας Ἰακώβου», ἀφ' ἐτέρου σιὰ χωρία Ματθ. ι' 3 καὶ Μάρκ. γ' 18, ὅπου ὁ ἴδιος μνημονεύεται ὡς Θαδδαῖος (= μὲ ἐνὸν σιῆθος ἢ, κατ' ἄλλην ἐτυμολογίαν, αὐτὸς πὸν ἐξομολογήθηκε τὶς ἁμαρτίες του) καὶ ὡς Δεβθαῖος (= εὐφυχός, θαρραλέος), καὶ τρίτον σιὰ χωρίο Ἰωάν. ιδ' 22, ὅπου παρουσιάζεται «Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης».

Πολλοὶ νεώτεροι ἐρμηνευτές, ἀνάμεσα σιὸς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ ἀειώνησις Παναγιώτης Τρεμπέλας, τὴ φράσι «Ἰούδας Ἰακώβου» ἐρμηνεύουν ὡς «Ἰούδας υἱὸς Ἰακώβου (υἱοῦ τοῦ Ἀλφαίου)». Χρησιμοποιῶν ὡς ἐπιχείρημα ἀφ' ἐνὸς ὅτι ἡ γενικὴ ἀναφέρεται συνήθως σιὸν πατέρα καὶ ἀφ' ἐτέρου ὅτι οἱ ἀπὸ τὴν πρώτη γυναῖκα τοῦ Ἰωσήφ «ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ» ποτε δὲν ταυτίζονται μὲ τὸν κύκλο τῶν 12 ἀποστόλων καὶ ἐπὶ πλέον κατὰ τὴ διάδοχίαν τοῦ ἐπιγείου θίου τοῦ Κυρίου, ἀκόμη καὶ μόλις ἔξι μῆνες πρὸ τοῦ θανάτου Του κατὰ τὴν ἐορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, δὲν πίστευαν σ' Αὐτὸν (Ἰωάν. ζ' 5).

Ἡ ἐορτολογικὴ παράδοσις ἐρμηνεύει τὴ φράσι «Ἰούδας Ἰακώβου» ὡς «Ἰούδας ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου ἢ Θεοδέλφου» μὲ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι, ἡ γενικὴ μπορεῖ νὰ σημαίη ὄχι μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ ἄλλον θαμνὸν συγγενείας, ὅταν ἀναφέρεται σὲ ἐπιφανὲς πρόσωπο. Ἔτσι λ.χ. ἡ φράσις «Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου» (Μάρκ. ισι' 1) δὲν σημαίνει «θυγάτηρ τοῦ Ἰακώβου», ἀλλὰ «μήτηρ τοῦ Ἰακώβου».

Ὁ συγγραφεὺς τῆς καθολικῆς «ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα» χαρακτηρίζει τὸν ἐαντὸν του ὡς «ἀδελφὸν Ἰακώβου (τοῦ Ἀδελφοθέου)» (σι. 1) καὶ μᾶλλον τὸν ξεχωρίζει σαφῶς ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν Ἀποστόλων (σι. 17).

Συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσι, ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀφοῦ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον σιτὴν Ἰουδαία, σιτὴν Γαλιλαία, σιτὴν Σαμάρεια, σιτὴν Ἑδεσσα, σιτὴν Συρία, σιτὴν Μεσοποταμία, σιτὴν Φοινίκη, σιτὴν Ἀρμενία καὶ σιτὴν Περσία.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Α' ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

4. ΤΡΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

«Πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν».

Ἐπιδοχὴν θριαμβευτικὴν ἐπεφύλαξεν ὁ λαὸς εἰς τὸν σωτῆρα Χριστόν, κατὰ τὴν τελευταίαν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, «πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα». Εἶχε προηγηθῆ —καὶ διαδοθῆ εὐρύτατα— τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου· καὶ ὁ κόσμος ἔτρεξε νὰ ὑποδεχθῆ καὶ νὰ ἐπευφημήσῃ τὸν νικητὴν τοῦ θανάτου, ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν Βηθανίαν, «ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν».

1. Εἰς τὴν Βηθανίαν, μετὰ τὴν αἰσίαν ἐκδοσίαν τῶν πραγμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὸν Λάζαρον, τὸν Κύριον ὑποδέχονται μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ εὐγνωμοσύνην εἰς τὸ σπίτι των αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου· καὶ «ἐποίησαν δεῖπνον ἐκεῖ καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει», ὅπως πάντοτε. Ὁ δὲ Λάζαρος παρεκάθητο καὶ αὐτὸς εἰς τὸ δεῖπνον, ὡς «εἷς τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ»· ἐνῶ ἡ Μαρία προσέβαινε εἰς μίαν εὐλαδῆ ἐκδήλωσιν ἐξαιρετικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης καὶ λατρείας πρὸς τὸν Χριστόν. «Λαβοῦσα λίτραν μύρου... ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε τὰς θριξίν αὐτῆς».

Ὁ ἱερὸς εὐαγγελιστὴς σημειώνει ὅτι ὅλη «ἡ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου». Ὁχι ὀλιγώτερον ὅμως αἰσθητὴ ἔγινεν ἡ εὐωδία ἐνὸς ἄλλου μύρου τοῦ μύρου ποῦ ἔθγαψε ἀπὸ τὴν εὐγνωμόνα καρδίαν τῆς Μαρίας, καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς θεοαίως, διὰ τὴν νεκρανάστασιν τοῦ Λαζάρου.

Ἡ πράξις αὐτὴ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς Μαρίας καὶ τῆς λατρείας τῆς πρὸς τὸν Χριστόν εἶναι ἡ ἀρίστη ὑποδοχὴ ποῦ ἀρμόζει καὶ ὀφείλεται εἰς ἑκείνον· καὶ πρέπει νὰ τοῦ προσφέρεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας· πάσης καρδίας ποῦ αἰσθάνεται καὶ κατανοεῖ τὰς εὐλο-

γίας Του καὶ τὰς δωρεάς Του. Καὶ τὸ χρέος νὰ ἀνταποκριθῆ δεόντως πρὸς αὐτάς.

2. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ καρδίαι ἀσυγκίνητοι καὶ ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην Του. Τέτοιαι ἦτο εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ καρδία τοῦ Ἰούδα. Αὐτὸς ἦτο μίαν οἰκτρά παραφωνία μέσα εἰς τὸ θερμὸν περιβάλλον τῆς ὠραίας ἐκείνης ἐκδήλωσεως καὶ ὑποδοχῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἦτο ξένος καὶ ἄσχετος πρὸς τὴν πραγματικότητα ἐκείνην. Καὶ ἀπεδείχθη τελείως ἀδιάφορος καὶ ἀμέτοχος, εἰς τὰ ἄγια συναίσθηματα ποῦ ἐδέσποζον εἰς τὰς καρδίας τῶν μελῶν τῆς φιλικῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ ἀγαπητῆς εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἀνίκανος νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ὑπέροχον πράξιν τῆς Μαρίας. Διότι αὐτὸς δὲν ἦτο καὶ φίλος. Ἄλλ' ὅπως ἀπεδείχθη, ἦτο ἐχθρὸς.

Οἱ λόγοι του καὶ ἡ ἀντίδρασις του ἦσαν ἀνάρμοστοι καὶ ἀπαράδεκτοι. «Διατί τοῦτο τὸ μῦρον οὐκ ἐπράθη τριακσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;» Εἰς τὴν καρδίαν του ὑπῆρχεν ἡ ἰδιοτέλεια. Καὶ εἰς τὴν σκέψιν καὶ τοὺς λόγους του ἡ ὑποκρισία. Ὁχι ἀγάπη θεοαίως πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Οὔτε ἀγαθὴ πρόθεσις ἐν σχέσει πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ εὐαγγελιστὴς τὸν ξεσκεπάζει· «εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν».

Ἀποκρουστικὴ ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς Μαρίας.

Ἐκείνη εὐγνώμων· αὐτὸς ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος.

Ἡ Μαρία ἀγαπᾷ τὸν Χριστόν· ὁ Ἰούδας τὸν προδίδει καὶ τὸν παραδίδει εἰς τοὺς ἐχθρούς Του.

Ἐκείνη τὸν λατρεῖ· αὐτὸς τὸν πωλεῖ· εἴτε ἀντὶ τριακσίων δηναρίων, εἴτε ἀντὶ τριακοντα ἀργυρίων, ἀδιάφορον. Ἡ προδοτικὴ του διάθεσις ἔχει σημασίαν. Ἡ διαπραγματεύσεσις τοῦ «Τετιμημένου» καὶ τὸ τμήμα τῆς προδοσίας εἶναι ἐπακόλουθα.

Προηγεῖται ἡ διάθεσις· καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκδή-

λωσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἐνέργεια καὶ ἡ ἀμαρτωλὸς πρᾶξις.

Πόσον πρέπει νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἐλέγχωμεν τὰς πονηρὰς διαθέσεις τῆς καρδίας!

Δυστυχῶς «ἐγκνέται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ». Καὶ ἂν δὲν ἀποσπασθῆ ἀπὸ αὐτά, διὰ νὰ δοθῆ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἔρχεται ἡ ὥρα καὶ ἡ στιγμή ποῦ ἐκδηλώνεται καὶ προδίδεται καὶ προδίδει. Καὶ πωλεῖ τὸν Ἀτίμητον. Τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χρηστότητος. Τὴν πηγὴν τῆς Χάριτος. Καὶ θεδαίως ἀπαρνείται καὶ ἀπειμπολεῖ τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν. Καὶ μένουσι οἱ ἄνθρωποι κενοί, «ἐλπὶδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἐφεσ. 2,12).

3. Ἀλλὰ εἰς τὴν θαῖοφόρον ὑποδοχὴν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις πρὸς τὸν Χριστὸν συμμετέχει «ὅχι λος πολύς». «Ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱερουσόλυμα (ἀπὸ τὴν ἀπέναντι Βηθανίαν) ἔλαθον τὰ θαῖα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι...».

Μὴ τοὺς παραλληλίσωμεν πρὸς τὴν Μαρίαν, ὡς πρὸς τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἐκείνη ἔχει σταθερὰν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Χριστόν· αὐτὸς ὁ ὄχλος ὁμοῦς, μετὰ πέντε ἡμέρας, θὰ ἀνταλλάξῃ τὸ «ὡσαννά» μὲ τὸ «ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν».

Ἄς φορηθῶμεν αὐτὰς τὰ μεταπτώσεις. Ὁ λαὸς ἐκείνος, ἐνῶ τὰ αἰσθήματα τοῦ πρὸς τὸν Χριστόν εἶχον ἀρχικῶς προσεγγίσει πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Μαρίας, μετ' ὀλίγον εὐρίσκονται παρὰ πλεονα πρὸς τὸν Ἰούδα!

Ἄδελφοί. Τώρα τὴν Μ. Ἑβδομάδα, εἰς πολλὰς καρδίας θὰ ὑπάρξουν συγκινήσεις καὶ ἐξάρσεις, ὅπως ἐκεῖναι τῆς Μαρίας. Ἀλλὰ τὸν ἄλλον καιρὸν τί γίνεται;... Ἄς προσέχωμεν, μήπως σύντομα ἀλλάξωμεν καὶ μεταπέσωμεν πάλιν (ὅπως πολλάκις συμβαίνει), εἰς ἄλλας διαθέσεις καὶ προτιμήσεις (ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ προτιμῶντες τὸν χρυσόν, τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὰ συνακόλουθα πρὸς αὐτά...). Μὴ γένοιτο. Μὴ λησμονώμεν ποτε ὅτι ὁ «Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθῆσωμεν τοῖς ἔχουσιν αὐτόν» (Α' Πέτρ. 2,21).

5. ΤΑΠΕΙΝΗ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΣ ΥΠΟΔΟΧΗ

«Ἐλαθον τὰ θαῖα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ».

Ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξὸς συνάμα ἦτο ἡ εἴσοδος

Κυρίου εἰς Ἱερουσόλυμα «πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα», τοῦ τελευταίου ἐπὶ τῆς γῆς Πάσχα Του. Ταπεινὴ μὲν, διότι ὁ Βασιλεὺς τοῦ Παντός, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν, ὄχι ἐπὶ ἄρματος, οὐδὲ κἂν ἐπὶ ἵππου μεγαλοπρεποῦς, ἀλλὰ «εὐρών ὁ Ἰησοῦς ὄναριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό!» (Ἰω. 12,14)· καὶ μὲ τὴν ἀπλήν καὶ ἀπέριττον αὐτὴν ἐμφάνισιν τύποτε δὲν ἔδειχεν ἐξωτερικῶς εἰς τὴν ἀγίαν Σιών ὅτι «ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται», ἐφ' ὅσον «ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου». Ἦτο ὁμοῦς καὶ ἐνδοξος, διότι ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης, πανηγυρικὴ καὶ θριαμβευτικὴ ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Θεοῦ ἔγινεν. «Ἐλαθον τὰ θαῖα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου» (αὐτ. 13).

*

Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ὑπὸ τὴν διπλὴν αὐτὴν ὄψιν, τὴν ἀπλήν καὶ θριαμβευτικὴν συγχρόνως, προδευεγράφητο καὶ ἡ διπλὴ συνέχεια ποῦ θὰ ἐπακολουθοῦσεν.

Ἄφ' ἑνὸς ἦρχετο πρὸς τὸ ἐκούσιον Πάθος. Τὸν ἀνέμενεν ὁ Σταυρός, ὁ Γολγοθάς, ὁ Τάφος. Ὁλόκληρον τὸ φρικτὸν δρᾶμα τῶν Παθῶν Του.

Ἀπὸ τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆ, ὅπου ἐδοκίμασε τὴν φρικτὴν ἀγωνίαν καὶ ἔρρεεν «ὁ ἰδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβου αἵματος» (Λουκ. 22,44) —καὶ ἐκεῖ ἔγινεν ἡ προσοσία καὶ ἡ σύλληψίς Του— μέχρι τοῦ ἄλλου κήπου, ὅπου ἐστήθη ὁ Σταυρός Του («ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος») καὶ ὅπου ὑπῆρχεν «ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον κανὸν» καὶ ἔγινεν ἡ ταφὴ τοῦ ἀχράντου Σώματος Αὐτοῦ, μία σειρά κακώσεων καὶ ὀδυνῶν καὶ ὕδρων καὶ ἐμπαιγμῶν καὶ χλεύης καὶ ἐσχάτης ταπεινώσεως ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅταν μὲ ἄκραν συγκατάθεσιν ἔγινεν «υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ἄφ' ἐτέρου ὁμοῦς ἦτο καὶ ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου, «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργῆσθαι τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτέστι τὸν διάβολον» (Ἐδρ. 2,14). Καὶ ἀφοῦ «ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ... ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερέφωσε» (Φιλιπ. 2, 8-9). Καὶ ἐθριάμβευσε τελικῶς διὰ τῆς Ἀναστάσεως, «θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χαρισάμενος».

Ἰδοὺ διαπρὶ εἶπομεν ὅτι, ὄχι μόνον ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀλληλουχία τῶν σωτηρίων δι' ἡμᾶς Γεγονότων τοῦ Θεοῦ Δράματος, τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰσίας καὶ λυτρωτικῆς δι' ἡμᾶς

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ*

Του Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
και Σιατιστής κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἄλλ' ὡς ἐδίδαξεν ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος Ἐπίκουρος (341 - 270 π.Χ.), ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι τι ἕπερ ὑφίσταται δι' ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ τι τὸ ὁποῖον προβάλλει εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ παρουσιάζεται εἰς ὅλους τοὺς τόπους ὡς συμβόλαιον, ἵνα οἱ ἄνθρωποι μὴ θλάπτουν καὶ θλάπτονται: «Οὐκ ἦν τι καθ' ἑαυτὸ δικαιοσύνη, ἀλλ' ἐν ταῖς μετ' ἀλλήλων συστροφαῖς καθ' ὀπηλίκοις δῆποτε αἰεὶ τόπους συνθήκη τις ὑπὲρ τοῦ μὴ θλάπτειν ἢ θλάπτεσθαι»⁵⁸. Ἄμωρος ὠφελιμιστικόν, κατὰ τὸν εἰρημένον πολυγραφώτατον φιλόσοφον, εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον φυσικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον διδάσκει, ὅ-

πως μὴ θλάπτουν οἱ ἄνθρωποι οἱ μὲν τοὺς θεῖς: «Τὸ τῆς φύσεως δίκαιόν ἐστι σύμβολον τοῦ συμφέροντος εἰς τὸ μὴ θλάπτειν ἀλλήλους μὴ δὲ θλάπτεσθαι.»⁵⁹.

Ὁ Πλάτων ὁ πυργωτῆς τοῦ ἰδεαλισμοῦ θεωρεῖ τὴν ἰδιοκτησίαν ὡς αἰτίαν θλίψεων, πιστεύει δὲ ὅτι ἡ πόλις προάγεται ὅτε τοὺς πολίτας δὲν ἀπασχαλεῖ ἢ φράσις «ἐμὸν καὶ οὐκ ἐμὸν»: «Ἄρ' οὖν ἐκ τοῦδε τὸ τοιόνδε γίγνεται, ὅταν μὴ ἅμα φθέγγωνται ἐν τῇ πόλει τὰ τοιάδε ῥήματα, τό, τε ἐμὸν καὶ τὸ οὐκ ἐμὸν; καὶ περὶ τοῦ ἀλλοτρίου κατὰ ταῦτα; Κομιδῆ μὲν οὖν; Ἐν ἦτινι δὴ πόλει πλεῖστοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ ταῦτά τοῦτο λέγουσι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ οὐκ ἐμὸν, αὕτη ἄριστα διαικεῖται; Πο-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 164 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.
58. Ἐπικούρου, «Περὶ φύσεως», XXXIII.

59. Ἐπικούρου, «Περὶ φύσεως» XXXI.

ἐκδάσεως αὐτοῦ, διὰ τῆς τριημέρου καὶ λαμπρᾶς καὶ ζωηφόρου Ἀναστασεως Του.

*

Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ὑπ' αὐτὴν τὴν διττὴν προοπτικὴν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ εὐσεβείας, καλούμεθα νὰ ἐορτάσωμεν, κατὰ τὴν ἀγίαν αὐτὴν καὶ Μεγάλην Ἑβδομάδα, τὰ ἄχραντα Πάθη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, μὲ διπλᾶ ἀντίστοιχα συναίσθηματα καὶ διαθέσεις.

Πρῶτον, μὲ τὴν συναίσθησιν τῆς ἁμαρτωλότητος ἡμῶν, ἐνεκα ἀκριβῶς τῆς ὁποίας «ἔτι ἅμαρτωλὸν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5,8), ὅπως ρητῶς τονίζει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Καὶ πάλιν καὶ πολλάκις ἐπαναλαμβάνει ὅτι ὁ «Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφὰς» (Α' Κορ. 15,3).

Ἐξ ἄλλου ὁμως, ὀφείλομεν παραλλήλως νὰ παρακινουμέθα, ἀπὸ τὴν συναίσθησιν καὶ ἀναγνώρισιν αὐτῆν, πρὸς ἀνάπτυξιν ἀγωνιστικῆς διαθέσεως διὰ τὴν ὑπερνίκησιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ πάσης φύσεως ἁμαρτίας. Καὶ νὰ ἐμπεδώσωμεν μέσα μας καὶ μίαν ἄλλην συναίσθησιν. Τὸ φρόνημα τῆς νίκης.

Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον μήνυμα τῆς Κυριακῆς τῶν Βατίων. Ὅτι «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ

νίκη ἡ σασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡ μὴ ὠν» (Α' Ἰω. 5,4). Ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, διὰ νὰ τὸ τονίσῃ περισσότερον, ἐρωτᾷ ἐμφαντικῶς: «τίς ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ» (αὐτ. 5). Καὶ προσθέτει τὰ ἐξῆς νικητήρια λόγια, ἀπευθυνόμενα πρὸς μεγάλους καὶ μικρούς, πρὸς γονεῖς καὶ παιδιὰ:

«Ἐγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς (= τὸν «συνάναρχον» Υἱὸν τοῦ Θεοῦ)· ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροὶ ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρὸν» — μὲ τὴν δύναμιν Ἐκεῖνου (Α' Ἰω. 2,14).

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί: «Τὰ τῆς νίκης σύμβολα φέροντες» ἀνὰ χεῖρας σήμερον — αὐτὸ συμβολίζουσιν τὰ «βάγια» ἢ δάφνη ἐστεφάνωνε πάντοτε τοὺς νικητὰς — ὡς «συμπαρευθῶμεν Αὐτῷ» (τῷ Χριστῷ), παρακολουθοῦντες μὲ πολλὴν ψυχικὴν συμμετοχὴν τὸ θεῖον Πάθος Του.

«Καὶ συσταυρωθῶμεν», νεκρώνοντες μὲ τὴν χάριν Του τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας μέσα μας.

«Καὶ νεκρωθῶμεν δι' Αὐτὸν ταῖς τοῦ θείου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ... ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Ἀμήν.

λύ γε»⁶⁰. Τούτου ἕνεκα ὁ ἰδεαλιστής φιλόσοφος ἀπαγορεύει τὴν ἰδιωτικὴν ἰδιοκτησίαν: «Δύο γὰρ ἔστιν ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν, τὸ δὲ ἴδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν· ὧν οὐδέτερον οἶόν τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις.»⁶¹. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ οἰκογένεια ἐλλείπουν μόνον εἰς τὰ δύο ἀνώτερα στρώματα τῆς οὐτοπικῆς πολιτείας του, δηλαδή εἰς τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς πολεμιστάς. Ἡ ὑπόλοιπος μᾶζα τοῦ πληθυσμοῦ διατηρεῖ τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὸν θεσμὸν τῆς οἰκογενείας, ὑποτάσσεται εἰς τὴν καθοδήγησιν τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων καὶ διὰ τῆς ἐργασίας ἀπολαμβάνει τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀποκλείει τὸ καθεστῶς τῆς δουλείας, δι' οὗ ἐκφράζεται ἡ δουλοκτητικὴ οὐσία τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας του⁶².

Ὁ Πλάτων, ἐνῶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ αὐτοῦ καταργεῖ ἐντελῶς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν εἰσηγούμενος τὴν κοινοκτημοσύνην πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἵνα οἱ πολῖται «διὰ τὸ μηδένα ἴδιον ἐκτῆσθαι πλὴν τὸ σῶμα», τὰ δ' ἄλλα κοινὰ ἔχοντες, διαδιῶσιν «ἀστασίαστοι περὶ ὅσα γε διὰ χρημάτων ἢ παίδων ἢ ξυγγενῶν κτήσιν ἀνθρωποστασιάζουσιν»⁶³, εἰς τὸ ἰκανῶς μεταγενέστερον αὐτοῦ ἔργον, τοὺς Νόμους⁶⁴, ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἐν Ἀθήναις ὁ σεβασμὸς τῆς ξένης ἰδιοκτησίας ἐπεδύλλετο ρητῶς ὑπὸ παλαιστάτου νόμου ἐπιτάσσοντος «ἂ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλη», τὸν ὅποιον ὁ Πλάτων τιμᾷ ὡς εὐγενοῦς ἀνδρὸς νομοθέτημα⁶⁵. Ἡ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας κατὰ τὸν αὐτὸν φιλόσοφον ἦτο «μήτε τις τῶν ἐμῶν χρημάτων ἄπτοιτο εἰς δύναμιν, μηδ' αὐ κινήσειεν μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐμὲ μηδαμῆ μηδαμῶς πείθων»⁶⁶. Ἡ ἰδιοκτησία παρ' ἀρχαίους συνίστατο εἰς κινητὰ καὶ ἀκίνητα πράγματα, χρήματα, ζῶα καὶ δούλους ἐξομοιούμενους πρὸς τὰ ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα⁶⁷.

60. Πλάτωνος, Πολιτεία, Βιβλίον V, 462c.

61. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά 1262b 22-24.

62. Βλ. Β. Σ. Σεργκέγιεφ, Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, Μεταφραστῆς Ἀντρέας Σαρατόπουλος, Ἀθήνα, 1955, σελ. 350.

63. Πλάτωνος, Πολιτεία, Βιβλίον V, 464de.

64. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ γέροντος ἤδη Πλάτωνος, ἐξεδόθη δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Φιλίππου τοῦ Ὁπουντίου.

65. Πλάτωνος, Νόμοι, Βιβλίον ΙΑ', 913d. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, Ἡ πίστις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κανὼν ζωῆς καὶ ὁ κόσμος, Ἀθήνα, 1959, σελ. 110.

66. Πλάτωνος, Νόμοι, Βιβλίον ΙΑ', 913α.

67. Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἄν., σελ.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας συνεδέετο ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ πλοῦτος. Πλοῦτος κατὰ μὲν τὸν Πλάτωνα εἶναι «τὸ κεκτησθαι πλείστου νομίσματος ἄξια κτήματα»⁶⁸, κατὰ δὲ τὸν Σταγειρίτην Ἀριστοτέλην «θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων καὶ χρήσιμος εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας»⁶⁹. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος Ξενοφῶντα (434 - 355) πλοῦτος εἶναι ἡ κτήσις περισσοτέρων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ἔχει τις ἀνάγκη, «οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίζονται, οὔτε τὰ ἰκανὰ κρίζονται, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις.»⁷⁰.

(Συνεχίζεται)

68. Πλάτωνος Νόμοι, Βιβλίον Ε', 742a.

69. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά Α', III (VIII), 8.

70. Παρὰ Δημοσθ. Στεφανάδη, Ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ ἐν τῇ ἱστορικῇ τῆς ἐξελίξει (ΚΟ), τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1943, σελ. 116, ὑποσημ. 3. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἄν., σελ. 111.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Μητροπολίτου Πατρῶν

ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ
ΤΟΜΟΣ Α'

'Ακάθιστος Ὕμνος· Ἡ Ὁδὴ τῆς Θεοτόκου· Θεομητορικὸν Ἑορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσόδια, Ἐθαγγελισμὸς, Κοίμησις, Ἀπόδοσις, Σύναξις, Ὑπαπαντῆ, Ζωοδ. Πηγῆ, Ἁγία Σκέπη, Τιμία Ἐσθής, Ἁγία Ζώνη, Ἑορταὶ θαυμάτων καὶ Εἰκόνων Τῆς).

Ἐνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικὸν θησαυρισμὸν κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου, πὸν ἀνταποκρίνεται στὶς λειτουργικὰς καὶ εορτολογικὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σελίδες 516, δεχ. 800.

Γράφατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1 — 115 21 Ἀθήνα (τηλ. 722.8008).

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγασανίου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλ. 322.8637.

4. Η ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Οἱ Ὁρθόδοξοι λαοί, τόσο στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὅσο καὶ στὸ σλαβικὸ Βορρᾶ, στοὺς εἰκοσι αἰῶνες τῆς ἱστορίας τους ἔζησαν περιόδους εἰρήνης, ἀλλὰ γνώρισαν καὶ καιροὺς ἀναστατώσεων, κινδύνων καὶ πολέμων. Δέχθηκαν λυσσαλέες πολιορκίες καὶ ἐπιθέσεις βαρβάρων ὑποδουλώσεις, διωγμοὺς καὶ μαρτύρια, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὲς περιπέτειες καὶ ἀναταραχές. Στὶς μεγάλες αὐτὲς δοκιμασίες τῶν καιρῶν, ἡ ἀνάγκη ἐνίσχυσης καὶ στήριξης τῶν πιστῶν ἦταν μεγάλη. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως δὲν εἶχε οὔτε τὴν ἀνεση οὔτε τὶς δυνατότητες νὰ ὀργανώσει καὶ ἀσκήσει ὁποιασδήποτε μορφῆς ποιμαντική. Χωρὶς πολλὰ καὶ ἰδίως καταρτισμένα στελέχη, χωρὶς ἐκκλησιαστικὴ παιδεία, χωρὶς κήρυγμα —προφορικὸ ἢ γραπτὸ— ἢ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας περιοριζόταν μόνον στὴν στοιχειώδη τέλεση τῆς Θ. Λειτουργίας καὶ τῶν Ἱ. Μυστηρίων.

Στὶς σκοτεινὲς καὶ σκληρὲς αὐτὲς περιόδους, τὴν ἔλλειψη τῶν προσώπων καὶ τῶν ἄλλων ποιμαντικῶν μέσων ἐκάλυψαν σὲ μεγάλο βαθμὸ οἱ Ἱερὲς Εἰκόνες, οἱ ὁποῖες συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ στὴ στήριξη καὶ διατήρηση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως στοὺς φτωχοὺς καὶ ἐμπεριστατοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ παγωμένου Βορρᾶ. Φορητὲς κυρίως εἰκόνες ποὺ ζωγραφίσθηκαν ἀπὸ ἐμπνευσμένους καὶ θεοφόρους καλλιτέχνες χρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τὴ Χάρη καὶ τὴ Φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ κρατήσουν τοὺς ὀρθοδόξους πληθυσμοὺς στὴν πίστη τῶν Πατέρων τους.

Ἔτσι, στὴν περίοδο τῆς Εἰκονομαχίας (8ος αἰ.), οἱ Ἱερὲς Εἰκόνες διεδραμάτισαν σημαντικὸ ρόλο στὴ διατήρηση καὶ ἐνίσχυση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως. Ὅπως ὁ ἐπὶ Ἁγίου Στεφάνου διωγμὸς (Πράξ. η' 1, ια' 19) συνετέλεσε ὥστε οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ νὰ διασπαρῶν σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμον, ἔτσι καὶ ἡ Εἰκονομαχία. Εἶχε σὸν συνέπεια τὴ διασπορὰ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Εἰκόνες θεσπέσιες τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἄλλες διὰ χειρὸς εὐλαδῶν χριστιανῶν καὶ ἄλλες θαυματουργικῶς ἔφθασαν στὸν ἑλλαδικὸ χῶρον, ὅπου τοποθετήθηκαν ἢ «ἐγκαταστάθηκαν» μόνες τους σὲ μακρινὰ καὶ δυσπρόσιτα συνήθως μέρη (λόγῳ ἀσφαλῶς τῶν κινδύνων τῆς εἰκονομαχικῆς περιόδου).

Στοὺς τόπους αὐτοὺς, οἱ ἀφιερωμένοι στὴ φύλαξη τῶν ἱερῶν Εἰκόνων χριστιανοὶ γίνονταν συνήθως μοναχοὶ καὶ ἱδρυτὲς Ἱερῶν Μονῶν. Στὶς προσκυνηματικὲς αὐτὲς Μονὰς ἄρχισαν νὰ προστρέχουν τὰ πλήθη τῶν πιστῶν. Μὲ τὰ πόδια ἢ καὶ τὰ γόνατα, περπατοῦσαν ὧρες ἢ καὶ μέρες ὁλόκληρες πάνω σὲ κακοστράχια βουνὰ ἢ ἔκαναν μακρινὰ ταξίδια, ἀψηφώντας τὶς τελακτωπιερὲς καὶ τοὺς κινδύνους, προκαιμένου νὰ προσκυνήσουν τὶς Ἁγίες αὐτὲς Εἰκόνες. Οἱ θρησκευτικὲς ἐμπειρίες ποὺ δημιουργοῦσαν οἱ Ἱερὲς αὐτὲς ὁδοιπορίες καὶ τὰ προσκυνήματα, καθὼς καὶ τὰ ἀπειράριθμα θαύματα τῶν Ἁγίων Εἰκόνων δὲν μποροῦν νὰ ἰσοφάρισουν χιλιάδες κηρύγματα ἢ βιβλία τῶν σημερινῶν ἱεροκλήρικων καὶ θεολόγων...

Τὸν πρῶτον καὶ κύριον λόγον στὴν ποιμαντικὴ αὐτὴ διεδραμάτισε ἡ Εἰκόνιστος Θεοτοκία, τῆς Παναγίας. Ἡ Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, στὸν τύπον κυρίως τῆς Ὁδηγήτριας καὶ Βρεφοκρατοῦσας, ἀσκήσε οὐσιαστικὸ ποιμαντικὸ ἔργο σὲ ὅλοκληρο τὸ χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀναδειχθηκε πραγματικὰ «ἡ μόνη προστασία τῶν πιστῶν» καὶ «πάντων τῶν χριστιανῶν τὸ καταφύγιον» (Παρακλητικὸς Κανὼν).

Στὸν ἑλληνικὸ χῶρον σημαντικὸ ποιμαντικὸ ρόλο ἔπαιξαν οἱ Εἰκόνες τῆς Παναγίας τῆς Τήνου (ἢ Μεγαλόχαρη), τοῦ Προυσοῦ (ἢ Προυσιώτισσα), τοῦ Σοουμελιᾶ, τοῦ Μ. Σπηλαίου (ἢ Σπηλαιώτισσα), τῆς Μονῆς Ἰδίων (ἢ Πορταϊτίσσα), τοῦ Πρωτάτου Ἁγ. Ὄρους (τὸ «ἄξιόν ἐστι», τοῦ Αἰγίου (ἢ Τροπητή), τῆς Μαλεβῆς καὶ πολλὰς ἄλλες κατὰ τόπους Εἰκόνες. Τόσο ἡ προσωπικὴ ὅσο καὶ ἡ ἐθνικὴ μας ζωὴ εἶναι συνυφασμένες μὲ τὴ ζωντανὴ καὶ ἀμεση συμπαράσταση καὶ βοήθεια τῶν ἱερῶν αὐτῶν Εἰκόνων τῆς Παναγίας.

Εἰδικότερα, ἡ περιπετειώδης ἐθνικὴ μας ζωὴ εἶναι ταυτισμένη μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὡς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ τοῦ Ἐθνοῦ, ὡς Σκέπτης καὶ Ὁδηγήτριας τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ. Ὅσο ζήσαμε τὸν πόλεμον τοῦ 1940, θυμόμαστε μὲ βαθειὰ συγκίνηση τὴ γενικὴ ἔξαρση τῆς πίστεως ποὺ εἶχε προκαλέσει ἡ ὀλοζώντανη παρουσία τῆς Παναγίας στὸ ἀλβανικὸ μέτωπον, ὅπου ὡς Ὑπερμάχος Στρατηγὸς

προστάτευε και οδηγούσε τους στρατιώτες μας, κατά τις εκπληκτικές αφηγήσεις των ίδιων των πολεμιστών, αξιωματικών και οπλιτών. Σημειωτέον, ότι, μερίμνη του τότε Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χρυσάνθου, σε κάθε στρατιώτη είχε διανεμηθεί μια μικρή εικόνα της Παναγίας με την επιγραφή «ή Παναγιά μαζί σου»!

Στο ρωσικό Βορρά, αντίστοιχο ποιμαντικό ρόλο διεπραμάτισε η Εικόνα της Παναγίας, που οι βυζαντινοί Αυτοκράτορες ἐδώρησαν στους νεοφώτιστους πρίγκηπες της πόλης Βλάδιμιρ (το 12ο αιώνα). «Η Παναγία το ὁ Βλάδιμιρ», όπως λέγεται η εικόνα αυτή, με τη θαυματουργική της ἀκτινοβολία, συνέτελεσε ὥστε η ὀρθόδοξη πίστη νὰ διαδοθεῖ σέ όλους τους λαούς τοῦ σλαβικού κόσμου.

Μιά εἰδική ποιμαντική ἀποστολή στις περιόδους ἱστορικών περιπετειῶν τῆς Ὀρθοδοξίας ἄσκησαν οἱ Εἰκόνες τῶν Στρατιωτικῶν Ἁγίων. Πρόκειται γιὰ τους Ἁγίους πού ὑπηρετήσαν γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εἶναι σὲ χῶρο τῆς Ἀνατολῆς: οἱ μεγαλαμάρτυρες Γεώργιος καὶ Δημήτριος, Μηνᾶς, Θεόδωρος ὁ Στρατηλάτης καὶ Θεόδωρος ὁ Τήρων (= ὁ νεοσύλληκτος στρατιώτης), Ἀνδρέας ὁ Στρατηλάτης, Ἀρτέμιος κ.λπ. Καὶ σὲ χῶρο τοῦ σλαβικού Βορρά: ὁ Ἀλέξανδρος Νέφσκυ, ὁ Δημήτριος Ντονσκί κ.ά.

Οἱ ἀγιογράφοι τῶν χρόνων ἐκείνων εἰκονογραφοῦσαν τους Στρατιωτικούς Ἁγίους στὰ χαμηλά διαζώματα τῶν κεντρικῶν χώρων τοῦ ναοῦ, ἔτσι ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ ἔχουν τὴν αἴσθησι ὅτι περιβάλλονται ἀπὸ τὴν ἄμεση καὶ ἀκαταμάχητη προστασία τῶν Ἁγίων αὐτῶν¹.

Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία, τόσο ἡ παλαιότερη ὅσο καὶ ἡ νεώτερη σὲς πιὸ δραματικές τῆς στιγμές, εἶναι στεγὰ συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἐπίκλησι καὶ τὴν ἄμεση θαυματουργικὴ ἐπέμβασι τῶν δύο μεγάλων Στρατιωτικῶν Ἁγίων, τῶν Μεγαλαμαρτύρων Γεωργίου καὶ Δημητρίου².

Οἱ ἱερὲς Εἰκόνες χρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ σύγχρονη ἐποχή, γιὰ μιὰ ποιμαντικὴ πρὸς εἰδικὲς μάλιστα τάξεις ἀνθρώπων, ὅπως εἶναι οἱ ἐτεροδόξοι καὶ οἱ ἐκκοσμηκευμένοι ἄνθρωποι. Ἡ τάσι τῶν συνεχῶν ἀλλοιώσεων καὶ νεοτεριστικῶν ἀλλαγῶν εἶχε σὴν συνέπεια τὴν κόπωση τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων καὶ τὴν στροφὴ τους πρὸς τὶς σταθερὲς ἀξίες τοῦ παρελθόντος. Ἔτσι, τὰ παλαιὰ ἀντικείμενα ἄρχισαν νὰ ἀποκοῦν ἰδιαίτερη ἀξία (ANTIQUES), ἀντίστοιχα δὲ δημιουργήθηκε ἡ τάσι τῆς ἀναπαλαιώσις καὶ τῆς διατήρησις παλαιῶν μορφῶν ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ («διατηρητέα μνημεῖα»).

Μέσα στὰ πλαίσια αὐτά, οἱ ὀρθόδοξοι εἰκόνες πού, ἐκτὸς τῆς παλαιότητις, εἶχαν καὶ μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἀξία, ἄρχισαν νὰ γίνονται περιζήτητες, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα παγκόσμιον ἐνδιαφέρον γι' αὐτὲς καί, εἰδικότερα, τὴν Ὀρθοδοξία. Μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ εἰκόνες λευτούργησαν σὴν ἱεραπόστολοι πού μετὰ τὴ δική τους «φωνή» μίλησαν στους σύγχρονους ἀνθρώπους γιὰ τὴν ὀρθόδοξη πίστη.

Ὁ Κύριος, σὲ μιὰ στιγμὴ πού οἱ ἀντίπαλοί του θέλησαν νὰ ἐπιβάλουν σιωπὴ σὲς ἐθνουσιώδεις ἐπιδοκιμασίες τῶν Μαθητῶν του, εἶπε: «Ἐὰν ὁ σιωπῆσωσιν, οἱ λιθῶσι κεκράξονταί» (Λουκ. ιθ' 40). Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Χριστοῦ ἐφαρμόζεται σὲς ἐποχὲς πού ἡ ποιμαντικὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ διάφορους λόγους, σιωπᾷ. Σὲς περιστάσεις αὐτὲς οἱ Ἁγίες Εἰκόνες σὴν ἰσχυρὲς σάλπιγγες ὁρνεοφωνοῦν τὸ σιγήριο σάλπισμα τῆς πίστεως καὶ μετὰ τὴ θαυματουργικὴ τους ἰδίως δραστηριότητα ποιμαίνουν ὀλόκληρους λαούς.

τὸ συγγενικό μου περιβάλλον: Στὸ χωριὸ Βουργαρέλι Ἄρτας, ἀπὸ τὸ ὅποιο κατὰγομαι, ὑπάρχει Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Γιὰ τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου, οἱ συγγενεὶς καὶ συγχωριανοὶ μου διηγοῦνται πολλὰ θαυμασά. Ἡ ἀδελφὴ τῆς γιαιῆς μου, πού ἔμενε δίπλα σὲς Μοναστήρι, στὸν πόλεμον τοῦ 1940 εἶχε γιὸ συνταγματάρχη μετὰ τὸ ὄνομα Γεώργιος, πού δρισκόταν σὲς μέτωπο. Ἡ εὐλαθὴς αὐτὴ ψυχὴ, μιὰ μέρα εἶδε μπροστὰ στὴν εἴσοδο τοῦ Μοναστηρίου τὸν Ἁγιο μετὰ τὸ λευκὸ του ἄλογο πού τὴ χαιρέτησε καὶ τῆς εἶπε: «Φεύγω, πάω κοντὰ στὰ παιδιά, σὲς μέτωπο!» Ἐπίσης τὸ 1943, ἔταν οἱ Γερμανοὶ βομβάρδιζαν τὸ χωριό, γιὰ τὴν ἔβρα τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασις, ἐκπληκτοὶ οἱ χωρικοὶ ἔβλεπαν τὶς βόμβες πού ἔρριχναν τὰ ἀεροπλάνα πάνω σὲς Μοναστήρι: νὰ ἀλλάζον τροχιὰ καὶ νὰ πέφτουν ἔξω ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ του μανδρότοιχο...

Ἐκυκλοφόρησε σὲ 6' ἔκδοσι:

ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
τῆς Γεωργίας Π. Κουνάθη,
θεολόγου καθηγήτρις

Ἀπευθυνθήτε: Ἀποστ. Διακονία, Ἰασοῦ 1,
115 21 Ἀθήνα — Δραγατσανίου 2 — πλστ. Κλαυθμόνος. Τηλ. 7228.008, 3228.637.

1. Σὲ πρόσφατο παγκόσμιον διαγωνισμό Κινουμένων Σχεδίων (ANIMATION), ἓνας ρώσος καλλιτέχνης, ἀντὶ ἄλλου σχεδίου, χρησιμοποίησε τὶς εἰκόνες τῶν Στρατιωτικῶν Ἁγίων τῶν διαφόρων ρωσικῶν ναῶν. Ἡ γενικὴ του ἰδέα ἦταν ἀκριβῶς νὰ παραστήσει μετὰ τὸ σύγχρονον αὐτὸν τρόπο τὴν ποιμαντικὴν σημασία τῶν εἰκόνων αὐτῶν, ὅπως τὴν ἀναπτύσσομε σὲς παρὸν ἔθρο. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν πράγματι ἐκπληκτικό: μέσα ἀπὸ τους ἡμιφωτισμένους χώρους τῶν ναῶν, οἱ ἐπὶ αἰῶνες ἀκίνητες εἰκόνες τῶν Στρατιωτικῶν Ἁγίων ζωντανεύαν. Καὶ οἱ Ἁγιοί, ἄλλοι πεζοὶ καὶ ἄλλοι ἑφιπτοί, σχηματίζαν φάλαγγες καὶ ὀρμοῦσαν σὲς πεδίο τῆς μάχης, βπου ὕστερα ἀπὸ σκληρὴ ἀνιμέτρηση κατανικοῦσαν τους ἐπιτιθέμενους ἐχθρούς... Ὁ ρώσος αὐτὸς καλλιτέχνης, πιθανῶς ὀρθόδοξος, ἔδειξε πῶς ὄχι μόνο ἡ ἀγιογραφία, ἀλλὰ καὶ οἱ σύγχρονοι τρόποι καλλιτεχνικῆς ἔκφρασις καὶ δημιουργίας μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν ποιμαντικὰ ἀπὸ τους πιστοὺς καλλιτέχνες.

2. Ἀπὸ τὰ ἀναριθμητὰ θαυμασὰ περιστατικά προστασίας τῶν δύο αὐτῶν στρατιωτικῶν Ἁγίων πού κυκλοφοροῦν μεταξὺ τοῦ πιστοῦ λαοῦ μας, θὰ ἀναφέρω δύο πού προέρχονται ἀπὸ

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ (2)

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Μηχανισμοί αλλαγής

Τò σκληρικό αλλάζει ξαφνικά. Μερικά αυτόνομητα παύουν να είναι αυτόνομητα. Αυτόνομητο ήταν μέχρι πριν από λίγο καιρό — αν και εξακολουθεί ακόμα να προσβάλλεται ως ιδέα —, ότι τò αλκοόλ «εϋφραίνει καρδιάν ανθρώπου». Δέν υπήρχε συγκέντρωση, συναναστροφή όπου ό τόνος τής εϋθυμίας να μη δινόταν γύρω από ένα ποτήρι κρασί ή έστω κάποιο άλλο ποτό μαλακότερο ή σκληρότερο. Παρόλο ότι τò τελευταίο επιφυλασσόταν για τούς... σκληρούς. Τò ούισκυ, για παράδειγμα, πινόταν πριν ως τονωτικό ή μετά για χαλάρωση από σκληρούς καυγάδες στην άγρια Δύση. Οί σκληροί πίνουν σκληρά ποτά.

"Αν δοϋμε τις διαφημίσεις των τελευταίων έτων ή μηνών και ιδιαίτερα των τελευταίων ήμερών, οι εικόνες που μάς υποβάλλονται αρχίζουν και διαφέρουν. Δέν λέω, στιγμές ευτυχίας... συνδέονται πάντα με τὰ αλκοολούχα ποτά «γιατί έτσι μάς άρέσει!» Κάνουν όμως δειλά τήν εμφάνισή τους και άλλα ποτά, που εξακολουθούν να προσφέρουν όπως διατείνονται τουλάχιστο τήν «ϊδια γούση», χωρίς όμως αλκοόλ. "Έχουν άραγε τὰ ίδια αποτελέσματα;

Σκληρές πάντως με έκρήξεις εϋθυμίας, χαράς, δίψας για ζωή εκτυλίσσονται — και οι εικόνες είναι πραγματικά συναρπαστικές —, εκεί όπου καταναλώνονται πάσης φύσεως αναψυκτικά και ιδιαίτερα τής γνωστής εκείνης εταιρείας. Τί χαρά, τί ευτυχία! τί κατορθώματα δέν κάνουν αυτά τὰ νέα παιδιά πίνοντας τò συγκεκριμένο αναψυκτικό! Πώς ν' αντισταθείς στον πειρασμό να μη πιεις και σύ; "Όλοι σου λένε «πιές και σύ».

Κι οι σκληροί αλλάζουν... Τò να πινόν σκληρά ποτά είναι τετραμμένο. Πάνε πιά, φαίνεται, οι σκληροί εκείνοι χαρακτηρισμοί για όσους έπιναν γάλα και θεωρούνταν προσκολλημένοι στη μητέρα τους. Οί φίλοι

τους τούς περιποιούνταν ιδιαίτερος. Τούς δνόμαζαν «μαμμόθρεφτα». Κι αυτή ή όνομασία ύπονοούσε μιá σειρά ιδιοτήτων καθόλου κολακευτικών για τόν «φίλο». Έκτελούσε αυτό που τού έλεγε ή μαμά του, δέν είχε δική του βούληση, ρώταγε για ν' άργήσει, δέν σακωνόταν, απέφευγε τις συγκρούσεις, ήταν σαν τò γάλα να ήταν τò «ήρεμισακό» του που κάθε πρωί πριν φύγει για τò σχολείο τού τò έτοιμάζε εκείνη και τού θύμιζε να τò πιεί.

Τελευταίες όμως διαφημίσεις μάς βοηθούν ν' αλλάξουμε τελείως αυτή τήν εικόνα τής παραδεδομένης πλεαδρότητας για τούς καταναλωτές γάλακτος. Τούς θέλουν φλεγματικούς, αποφασιστικούς, δυνατούς, έτοιμους σαν ήρωες γουέστερν ν' αντιμετώπιζουν δλόκληρες συμμορίες που εισορμούν στα σαλόνι. "Ένα άλλο μήνυμα θέλει να περάσει.

«Μηχανική τής ψυχής»

Δέν έχει σημασία αυτή τή στιγμή αν ή συγκεκριμένη διαφήμιση μπορεί να εκληφθεί ως κομμάτι μιáς αντιαλκοολικής έκστρατείας και να συμβάλει στη λιγότερη κατανάλωση αλκοόλ. Έκείνο που θέλω να τονίσω είναι ότι ό κόσμος αλλάζει ή μπορεί ν' αλλάξει και αυτό δέν γίνεται τυχαία. Κινητοποιείται μιá δλόκληρη «μηχανική τής ψυχής» για να προσελκύσουν τήν προσοχή, να ξυπνήσουν τò ενδιαφέρον, να υποκινήσουν τήν επιθυμία και να ώθήσουν σε άγορές. "Όλες οι σύγχρονες γνώσεις τής ψυχολογίας και τής μελέτης τής άγοράς κατευθύνονται προς αυτό τò στόχο: πώς θά πουλήσεις καλύτερα αφού αλλάξεις τις νοοτροπίες. Είναι θέμα μετα-νόιας. Και προσφέρονται είναι αλήθεια χίλιοι δύο τρόποι για κάτι τέτοιο.

Οί μηχανισμοί αυτοί είναι φαίνεται πολύ αποτελεσματικοί. Γιατί πώς να εξηγηθεί ότι συντελούνται τέτοιου τύπου αλλαγές στις προσημίσεις τού καταναλωτικού κοινού; Φαίνεται ότι ή θεωρία των «εξαρτημέ-

νων αντανακλαστικῶν» παίζει για καλά τὸ ρόλο τῆς ὄχι μόνο στὸν σκύλο τοῦ Παβλόφ (ῥώσος ψυχολόγος 1849 - 1936) ἀλλὰ σὲ ὅλους μας. «Τὰ σάλια μας πέφτουνε» ὄχι μόνο στὴ θέα συγκεκριμένων ἀντικειμένων, πού κανονικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς προκαλοῦν καὶ νὰ μᾶς συγκινοῦν ὅταν τὰ βλέπουμε, ἀλλὰ στὴ σύνδεση αὐτῶν τῶν πρώτων εἰκόνων μὲ ἄλλα ἐρεθίσματα πού ἐλπίζεται: ὅτι τροχιοδρομοῦν πρὸς τὴν ἀπόλαυση τοῦ ἐπιθυμητοῦ. Τὰ μάτια μας εἶναι ἢ γίνονται για ν' ἀκοῦνε καὶ νὰ καταλαβαίνουν ἄλλες φωνές, ἄλλα μηνύματα.

Μάτια για ν' ἀκοῦνε: Ἕνα παράδειγμα

Τί πιὸ αὐτονόητο, ἰδιαίτερα για τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Βορρά, οἱ διακοπές νὰ συνδέονται μὲ τὸ Νότο, μὲ τὸ καλοκαίρι, μὲ φῶς, μὲ θάλασσα, ζεστὲς ἀμμουδιές. Ἕνας χειμῶνας παγωμένος, μὲ χιόνια καὶ βροχές, μουντὸς καὶ μελαγχολικὸς περιμένει τὸ καλοκαίρι για νὰ ζεσταθεῖ καὶ νὰ ξαναπάρει θάρρος για τὸν ἐπόμενον χειμῶνα. Ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ὄνειρευόνταν καλοκαιρινές διακοπές. Τὸ καλοκαίρι εἶναι πραγματικὰ ἢ ἐποχὴ πού προσφέρεται για διακοπές. Αὐτονόητα. Ἕλα, ὅμως, πού οἱ δυνατότητες λιγιστεύουν;

Παλιότερα, ὅσο καὶ νὰ τὸ ὄνειρευόντουσαν, λίγοι «ἐπαίρναν» διακοπές. Ὅρισμένες κατηγορίες ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ πάλι ὄχι ὅλοι μαζί. Τώρα ὅλοι παίρνουν ἄδεια* μὲ τὴν ἄδεια θέλουν νὰ διακόψουν κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴν πεζὴ πραγματικότητά τοῦ ὑπόλοιπου χρόνου: πρέπει νὰ φύγουν καὶ εἰ δυνατόν μακριά, ὅσο πιὸ μακριά μποροῦν. Στους τόπους παραθερισμοῦ οἱ θέσεις δὲν εἶναι ἀπεριόριστες. Ἀνθρώποι πού ἔχουν καιρὸ νὰ σκαφτοῦν καὶ νὰ προγραμματιστοῦν ἔγκαιρα ἐξασφαλίζουν τίς φτηνότερες καὶ καλύτερες θέσεις. Ἀνάμεσα τους συνταξιούχοι —νέοι ὅμως ἀκόμα λόγω τῶν συνθηκῶν συνταξιοδότησεως— πού «παίρνουν» τίς θέσεις τοῦ νεότερου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ πού καὶ αὐτὸ ἔχει δικαίωμα στὴν ξεκούραση για νὰ γυρίσει ἀνανεωμένο στὴ δουλειά, στὴν παραγωγὴ.

Ὅλοι δὲν μποροῦν, λοιπόν, νὰ παρα-θερίζουν στὰ θέρετρα. Κάποιοι πρέπει νὰ παραθερίζουν τὸ χειμῶνα σ' αὐτὰ τὰ θέρετρα. Αὐτοὶ ὅμως ἔπρεπε ν' ἀλλάξουν συνήθειες: για ν' ἀλλάξουν συνήθειες ἔπρεπε ν' ἀλλά-

ξουν ἐπιθυμίες: για ν' ἀλλάξουν ἐπιθυμίες ἔπρεπε ν' ἀλλάξουν μυαλὰ καὶ νοστροπία. Τὸ παλιὸ μῶτο τοῦ ἐμπειρισμοῦ «οὐδὲν ἐν τῇ νοήσει εἰ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει» ἀλλάξε ἄρδην —ἢ μήπως δὲν ἴσχυε ποτέ;— Τώρα πιὰ ἴσχύει τὸ «οὐδὲν ἐν τῇ αἰσθήσει εἰ μὴ πρότερον ἐν τῇ νοήσει». Πλύση ἐγκεφάλου, λοιπόν.

Ἐκστρατεία για διακοπές τὸ χειμῶνα. Ὁ ἥλιος πρέπει νὰ ὑπάρχει. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο αὐτὸ νὰ συμβαίνει τὸ καλοκαίρι; Ὅχι πάντα. Γιατί ὄχι σὲ συνδυασμὸ μὲ χειμερινὸ ἀλπικὸ τοπίο; Τὸ χειμῶνα ἐκεῖ ὑπάρχει ἀνεση. Κριατήσεις θέσεων ἐξασφαλισμένες. Ἐσαστε οἱ προνομιούχοι πού ξέρουν νὰ διαλέγουν πότε καὶ πού θέλουν νὰ περάσουν τίς διακοπές τους. Ἐσεῖς ἀποφασίζετε, ὄχι ἄλλοι πρὶν ἀπὸ σᾶς για σᾶς. Ὁ πελάτης κολακεύεται. Μιὰ ζωὴ ἄλλοι ἀποφασίζαν για μένα. Τώρα ἐπιτέλους μπορῶ καὶ θέλω, θέλω καὶ μπορῶ.

Ἔτσι, στὴ δεκαετία τοῦ '60, ὀλόκληρα τραίνα μὲ ἠλικιωμένους, σὲ ἐπιδοτούμενες διακοπές κοινωνικοῦ τουρισμοῦ, ξεκίναγαν για Ἑλβετία, ἢ για τίς βελγικὲς ἀκτὲς σὲ καλῶς θερμαινόμενα ξενοδοχεῖα. Ἡλιόλουστα πόστερς ἀντικαθιστοῦσαν τὸν ἥλιο σὲ μέρες μὴ ἠλιοφάνειας καὶ ὀλοκλήρωναν τὴν ἀπόλαυση τῶν χειμερινῶν διακοπῶν ἐκείνων πού ἤθελαν καὶ μποροῦσαν τώρα πιὰ... Ἡ ἐκστρατεία ἀλλαγῆς νοστροπίας καὶ ἐπιθυμιῶν εἶχε πετύχει. Πάρα πολλοὶ ἄνθρωποι ἔμεναν εὐχαριστημένοι. Οἱ διακοπές γίνονταν πιὸ ὀρθολογικά, πιὸ οργανωμένα.

Ἐμένα, ὅμως, ὄλ' αὐτὰ, νεαρὸ φοιτητὴ τότε τῆς Ψυχολογίας στὸ Βέλγιο, μὲ ἄφηγαν μὲ πολλὰ ἐρωτηματικά. Ἀλήθεια, εἶναι τόσο εὐάλωτη ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ; Ἐπηρεάζεται τόσο εὐκόλα ἀπὸ τέτοιου τύπου στρατηγικὲς καὶ τακτικὲς; Τὰ μάτια μας εἶναι μόνο για ν' ἀκοῦνε, αὐτὰ πού ἄλλοι θέλουν ν' ἀκοῦμε, στηριζόμενοι σὲ θαθεῖες ἀνθρώπινες ἐφέσεις καὶ μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ μετα-νοοῦμε; Φαίνεται πὼς εἶναι δύσκολο ν' ἀντισταθοῦμε. Μήπως ὅμως μετα-νοώντας «μετανοοῦσουμε» κάποτε;

Θὰ χρειαστεῖ, ὅμως, νὰ ἐπανέλθουμε*.

* Τὸ παρὸν ἄρθρο συνεχίζει τίς σκέψεις κειμένου μας πού δημοσιεύτηκε στὸ τεῦχος τοῦ «Ἐφημερίου» τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1990, σ. 16 - 18.

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Τὸν περασμένο χρόνο (1989) κυκλοφόρησε στὴν Γερμανία —στὶς ἐκδόσεις Grünewald μιὰ καινούργια γερμανικὴ ἔκδοση τῆς Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τίτλο: «Λειτουργία: Ἡ Θεία Λειτουργία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξὴ ἀφείλεται στὴν πολυετὴ προσπάθεια τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς γερμανικῆς πόλεως Münster Ἀ ν α σ τ α σ ί ο υ Κ ά λ λ η, ὁ ὁποῖος διδάσκει ἐκεῖ Ὁρθόδοξη Θεολογία. Δὲν ὑπάρχει δὲ καμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Κάλλης μὲ τὴν καινούργια γερμανικὴ μετάφραση καὶ ἔκδοση τῆς Ὁρθόδοξης Λειτουργίας προσφέρει, τόσο στοὺς Ὁρθόδοξους χριστιανούς τῆς διασποράς, ὅσο καὶ στοὺς Γερμανούς πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, τὴν δυνατότητα νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν σημασία τῆς Θείας Λειτουργίας γιὰ τὴν διατήρησι τῆς ὀρθόδοξης ταυτότητας τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν.

Ἡ πρώτη γερμανικὴ ἔκδοση τῆς Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κυκλοφόρησε τὸν 16ο αἰώνα στὸ Βερολίνο. Ἀπὸ τότε ἔχουν δημοσιευθεῖ μέχρι σήμερα πενήντα περίπου διάφορες μεταφράσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ περισσότερες ἀφείλονται στὶς προσπάθειες Ὁρθόδοξων πού βρίσκονται σὲ κοινωνία μὲ τὴν Ρώμη καὶ σὲ μερικούς Ὁρθόδοξους πού ἔχουν μεταφράσει καὶ ἐκδόσει κείμενα τῆς Ὁρθόδοξης Λειτουργίας. Σ' αὐτοὺς ἀνήκουν ὁ ἱερεὺς τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας στὴν Βιέννη Raevskij (19ος αἰώνας) καὶ ὁ ἱερεὺς τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας στὸ Βερολίνο Aleksij Malke v. Μιὰ ἀπὸ τίς τελευταῖες μεταφράσεις ἀφείλεται στὸν ἱερέα μιᾶς γερμανόφωνης ἐνορίας τοῦ Ντύσσελντορφ Sergius Heitz.

Ἐχοντας ὑπ' ὄψη μας αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν γερμανικῶν μεταφράσεων τῆς Ὁρθόδοξης Λειτουργίας, προκίπτει τὸ ἐρώτημα ποιά εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ μεταφράσεως τοῦ κ. Κάλλη ἀν τὴν συγκρίνουμε μὲ τίς προηγούμενες ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις. Μιὰ ἀπάντησι σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα προσπαθεῖ νὰ δώσει ὁ γνωστός γερμανὸς φιλορθόδοξος καθολικὸς θεολόγος Niko l a u s T h o n, ὁ ὁποῖος ἀφίερωσε στὴν καινούργια γερμανικὴ μετάφρασι τῆς Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἓνα ἄρθρο πού δημοσιεύθηκε

στὸ καθολικὸ περιοδικό: «Ὁ Χριστιανὸς στὴν ἐποχή μας».

Κατ' ἀρχὴν τονίζει ὁ κ. Thon ὅτι ὁ κ. Κάλλης —πού ἀνήκει στοὺς πιδ γνωστούς γερμανόφωνους Ὁρθόδοξους Θεολόγους— κατόρθωσε νὰ μᾶς προσφέρει μιὰ μετάφρασι πού εἶναι τέλεια, τόσο ἀπὸ θεολογικῆς ὅσο καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, καθὼς καὶ ὅτι τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Θεία Λειτουργία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας σχόλια τοῦ κ. Κάλλη πού συνοδεύουν τὸ κείμενο τῆς μετάφρασῆς του μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν σὰν μιὰ πολύτιμη συμβολὴ στὴν κατανόησι τῆς Λειτουργίας.

Ἐνῶ στὶς προηγούμενες ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις τῆς Λειτουργίας βρίσκουμε μόνο μερικὰ σχόλια, πού ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς μεταφράσεως τοῦ κειμένου τῆς Λειτουργίας, ἀφίερωσε ὁ κ. Κάλλης μιὰ ιδιαίτερη στήλη στὰ σχόλιά του, τὰ ὁποῖα, παράλληλα μὲ τὴν μετάφρασι, ἐξηγοῦν τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι τῆς Λειτουργίας καὶ τὴν πρακτικὴ καὶ συμβολικὴ σημασία της. Ἔτσι ἀποτελεῖται ἡ καινούργια μετάφρασι καὶ ἔκδοσι τῆς Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀπὸ τέσσερες στήλες: Ἀπὸ τὴν στήλη τῶν σχολίων' ἀπὸ μιὰ δευτέρη στήλη πού περιέχει τὴν γερμανικὴ μετάφρασι τοῦ κ. Κάλλη' ἀπὸ μιὰ τρίτη στήλη πού περιέχει τὸ ἑλληνικὸ κείμενο καὶ ἀπὸ μιὰ τέταρτη στήλη πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σλαβικὸ κείμενο τῆς Λειτουργίας.

Μὲ δυὸ λόγια: ὁ κ. Thon τονίζει ὅτι ἡ ιδιαίτερη σημασία τῆς καινούργιας γερμανικῆς ἔκδοσι τῆς Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἔγκειται στὸ ὅτι μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ σὰν μιὰ πολύτιμη ἐπιστημονικὴ ἐργασία, δεδομένου ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πλούσια σχόλια τοῦ κ. Κάλλη, περιέχει, στὸ τέλος, μιὰ χρησιμη ἐρμηνεία τῶν Λειτουργικῶν ὄρων, τὴν ὁποία ὁ κ. Thon χαρακτηρίζει σὰν μιὰ «γνήσια θεολογικὴ ἐργασία». Ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπαινεῖ ὁ κ. Thon τὴν γερμανικὴ μετάφρασι τοῦ κ. Κάλλη, τονίζοντας τὸν λογοτεχνικὸ της χαρακτήρα.

Ἡ καινούργια γερμανικὴ ἔκδοσι τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 262 σελίδες. Μετὰ τὸν Πρόλογο ἀκολουθεῖ μιὰ εἰσα-

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Του Ἀρχιμ. κ. ΠΑΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ Προφήτης Μαλαχίας, (416 π.Χ.), προφητεύει τὸ ἔργον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, «ἰδοὺ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου καὶ ἐπιθλήσεται ὁδὸν πρὸ προσώπου σου»⁷⁷.

Ὁ Προφήτης Δαυὶδ προαναγγέλλει τὴν προσκύνησιν τῶν Μάγων, «Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς»⁷⁸ (1085 - 1014).

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὁ καὶ πέμπτος εὐαγγελιστὴς ὀνομαζόμενος, (757 - 697), προεφήτευσεν ἐπακριδῶς τὴν Γέννησιν^{78α} τοῦ Κυρίου, «ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γα-

στρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μεγάλης Βουλῆς Ἄγγελος»⁷⁹. Ὁ αὐτὸς προφήτης προεῖπεν καὶ τὸ νέον ὄνομα τῶν εἰς τὸ Θεῖον «Παιδίων» πιστευόντων, ἦτοι τῶν χριστιανῶν, «τοῖς δὲ δουλεύουσιν (πιστεύουσιν), ἐμοὶ κληθήσεται ὄνομα καινόν...»⁸⁰.

Ἡ εἰκὼν τῆς Γεννήσεως περικλείει συμβολικῶς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ὡς Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς, ἐπίσης, καὶ τὰς προφητείας τῶν προφητῶν περὶ τούτου, αἱ ὁποῖαι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀπεικονίζονται καλλιτεχνικῶς εἰς τὴν παράστασιν, ὑπονοοῦνται. Ἡ εἰκὼν εἶναι μέσον τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, εἶναι φανερὸς τοῦ Θεοῦ δέους. Εἶναι, ἀκόμη, «μία σταθερὰ ὑπόμνησι τοῦ Θεοῦ καὶ ζυγνᾶ τὸν πόθον διὰ μίμησι» τῆς ζωῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Θεοανθρώπου. Οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαμορφωθέντες τύποι τῆς Γεννήσεως ἀποπνεύουν πνευματικότητα καὶ κατάνυξιν. Ἐξ αὐτῶν ἐλ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 167 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

77. Μαλαχ. 3,1.

78. Ψαλμ. 71,10.

78α. Ἡ ἐλευσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον ὡς ἀναμενομένου Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἦτο μόνον προσδοκία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἔθνων, ἦτοι τῶν Ἑλλήνων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Περσῶν, τῶν Γαλατῶν, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Κινέζων, τῶν γηγενῶν Ἀμερικανῶν, Ἑβραίων παλαιῶν τινῶν λαῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων. (Πρὸς Κ. Κοτσάκη, ἔ.δ. σελ. 11).

Εἰς τὴν Π.Δ. πολλὰ σχετικὰ προφητεῖα ἀναφέρονται, ὡς περιληπτικῶς καὶ ἐνδεικτικῶς ἀνεφέρθη. Ἀνάλογοι δὲ προσρήσεις περὶ ἀναμενομένου εἰς τὸν κόσμον Θεοῦ προσώπου ὡς διδασκάλου, παιδαγωγοῦ, λυτρωτοῦ καὶ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχουν εἰς τὰς παραδόσεις καὶ ἄλλων λαῶν. Εἰς τὴν Τριλογία τοῦ Αἰσχύλου π.χ. «Προμηθεὺς Πυρφόρος - Δεσμώτης καὶ Λυόμενος» ἐμφανίζεται: οὐφέστατα ἡ πρόσρησις αὕτη: «Καὶ μὴν προσμένεις στὸ μαρτύριον αὐτὸ σου τέλος, πρὶν νὰ θρεθῇ κανεὶς θεός, ποῦ θὰ θελήσῃ, νὰ πάρῃ ἐπάνω του τὰ πάθια σου, καὶ πάει στὸ ἄφεγγον τ' Ἄδην τ' ἀραχλα βαθεῖα σκοτάδια», λέγει ὁ Ἑρμῆς εἰς τὸν Προμηθεά (Προμ. Δεσμ. στ. 1026 - 1029, Μετάφρ. Ἰ. Γρυπάρη). Ἐπίσης σαφῶς ἀναφέρεται ὁ ἔρχομός Θεοῦ προσώπου καὶ εἰς τὴν συνομιλίαν Σωκράτους καὶ Ἀλκιβιάδου, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀπολογία τοῦ πρώτου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (Πλάτωνος: Ἀπολογία Σωκράτους, 31 Α'), «ἦξει δ' ἄγνος — ἄγιος — ἀναξ, πάσης γῆς σκῆπτρα κρατήσων εἰς αἰῶνας πάντας ἐπειγομένοιο χρόνιο», ἀναφέρει εἰς τοὺς ἀρχαίους Ῥωμαίους τὴν ἐποχὴ τοῦ Κικέρωνος Σιβυλλικὸς Χρησμός (106 - 43 π.Χ.). Ἐπίσης ὁ Βιργίλιος

(70 - 19 π.Χ.) ἀναφέρει: «Ἦδη νέος γόνος ἐκ τοῦ ὕψηλοῦ οὐρανοῦ πέμπεται, ἄρτι γενομένου παιδός, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ σιδηρὰ — εἰδωλολατρικὴ — γενεὰ πρῶτον λήγει, καὶ δι' ἔθνον τὸν κόσμον ἀνίσταται — δημιουργεῖται — χρυσὴ — νέα — γενεά...». Τέλος ὁ Αὐγουστος, ἐπισκεφθεὶς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καὶ θυσιάσας, ἠρώτησεν τὴν Πυθίαν, ποῖος θὰ βασιλεύσῃ μετὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον. «Παῖς Ἑβραῖος κέλεται με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσειν... ἄπιθι σιγῶν ἐκ θωμῶν ἡμετέρων», ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς Πυθίας.

Πολλὰ παρόμοια γραπτὰ κείμενα καὶ προφορικὰς παραδόσεις θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἀπὸ διαφόρους λαοὺς καί, ὡς εἰκόσ, καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τοῦτο ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης μελέτης.

79. Ἦσ. 7,14.

80. Ἦσ. 10,5.

γωγὴ μὲ θέμα τὴν Λειτουργία καὶ τὴν δομὴ τῆς καὶ μιὰ περιγραφὴ τῆς προετοιμασίας τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἀπὸ τὴν σελίδα 44 δὲ —μέχρι τὴν σελίδα 245— βρίσκουμε τὴν Θεία Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομοῦ καὶ εὐχὲς ἀπὸ τὴν Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Οἱ τελευταῖες σελίδες —τέλος— περιέχουν τὴν ἐρμηνεία τῶν Λειτουργικῶν ὄρων, τὴν ὁποία ἀναφέραμε πρὸ πάντων.

Ἀξιόλογο εἶναι ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι ἡ καινούργια γερμανικὴ ἔκδοσις τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Ὁρ-

θόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι ἡ μόνη γερμανικὴ ἔκδοσις ποὺ περιέχει μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἡ ὁποία προλογίζει τὴν ἐργασία τοῦ κ. Κάλλη. Μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος: «Θεωροῦντες ὡς πολλαχῶς χρήσιμον καὶ λυσιτελεῖ τὴν γενομένην μετάφρασιν καὶ προγραμματιζομένην ἔκδοσιν τοῖς τε Ὁρθοδόξοις πιστοῖς, τοῖς διαβιούσιν ἐν τῇ διασπορᾷ, καὶ εὐρύτερον τοῖς ἐντευξομένοις ἑτεροδόξοις χριστιανοῖς, ἐπαινοῦμεν τὴν προσπάθειαν καὶ καταστέφομεν αὐτὴν διὰ τῶν εὐλογιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν».

λείπει τὸ γήινον, τονίζεται τὸ Θεῖον. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μὲ τὴν πλουσίαν λειτουργικὴν καὶ δογματικὴν παράδοσιν, ἴσταται μὲ ἀποφατικότητα καὶ σιγὴ πρὸ τοῦ μυστηρίου τῆς Γεννήσεως, δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀγιογράφος, ὅστις «θεολογῶν ζωγραφίζει καὶ ζωγραφίζων θεολογεῖ», ἀποφεύγει τὰς πολλὰς διακοσμήσεις καὶ τὰ περιττὰ θέματα ἐν τῇ συνθέσει.

Ἡ θεολογία τῆς Εἰκόνας δὲν σταματᾷ εἰς τὴν Γέννησιν, ἀλλὰ συνεχίζεται καὶ εἰς τὸ ἔργον, εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Θεανθρώπου. Ἡ Γέννησις εἶναι ἡ ἀρχή. Ἡ σκέψις τοῦ θεατοῦ πιστοῦ συλλογίζεται τὰ ἐπόμενα. Μετ' ὀλίγον, τὸ «ἐσπαργανωμένον» Θεῖον Βρέφος θὰ εἶναι ὁ Νικητὴς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς. Ἡ Γέννησις εἶναι τὸ ἀρρητον ὄχημα, ποῦ μεταφέρει εἰς τὸν κόσμον τὴν Θεῖαν Ἀγάπην.

Εἰς τὴν σύνθεσιν ἰδιαίτερος λαμπρὰ εἶναι ἡ τέχνη καὶ ὁ συνδυασμὸς τῶν χρωμάτων. Τὰ χρώματα συνθέτουν τὴν ἰδικὴν των γλῶσσα, καὶ αἱ ἀποχρώσεις αὐτῶν δημιουργοῦν μίαν σπανίαν «μουσικὴν συγχορδίαν», ἡ ὁποία καταυγάζει, οὐχὶ μόνον τὰ κεντρικά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους τῆς εἰκόνας θέματα. Ἀπὸ τοὺς ἀστέρας τοῦ γαλάξιου οὐρανοῦ, τοὺς μικροὺς καὶ τὸν Μέγαν, ἀνακλῶνται φωτειναὶ ἀκτίνες, συνδέουσαι τὸν Πεννηθέντα μετὰ τοῦ ἀπειροῦ, τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἵνα γνωρίζει ὁ κόσμος, ὅτι «ἐν ἐσμέν»⁸¹. Ἡ παρουσία τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀποκαλύπτεται καὶ δηλοῦται ἐν τῇ συνθέσει διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀστέρος, τὸ ἱλαρὸν φῶς τοῦ ὁποίου διαποτίζει ὅλην τὴν Εἰκόνα. Τὰ χρώματα, κυανοῦν, πράσινον, πορφυροῦν, χρυσοῦν καὶ ἄλικον, μὲ πολλοὺς συνδυασμοὺς καὶ ἀποχρώσεις ἀνοίγουν διάλογον μεταξύ των. Καὶ κάτι ἀκόμη σχετικῶς μὲ τὸν φωτισμὸν τῆς εἰκόνας πολὺ σημαντικόν. Ἐκτὸς τοῦ Μεγάλου Ἀστέρος, ἐκπέμποντος ὀλίγον καὶ ἰσχνὸν φῶς, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Παράστασιν ἡ φωτοσκίασις καὶ οὔτε εἰκονίζεται ὁ ἥλιος, ἡ ἢ σελήνη, ἡ ἄλλη πηγὴ φωτός. Ὁ ἥλιος τῆς Παράστασεως, ὁ φωτίζων αὐτὴν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Γεννηθεὶς Ἰησοῦς Χριστός. Εἶναι τὸ κέντρον ὅλης τῆς Εἰκόνας, εἶναι ὁ «ἥλιος τῆς δικαιοσύνης», εἶναι τὸ «Φῶς τοῦ κόσμου», «εἶναι ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου» Θεοτόκου, εἶναι ἡ αἰωνία καὶ ἀνέσπερος ἡμέρα, χωρὶς ἴσκιον καὶ σκοτάδι.

Ἀπὸ τὴν Εἰκόνα τῆς Γεννήσεως ἀναδύεται μία ἰσχυρὰ καὶ συγκλονιστικὴ κλήσις, ἵνα πάντες, μετὰ τῶν Μάγων τῆς Ἀνατολῆς, προσκυνήσωσι τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κληθῆ ἡ ἐνωθῆναι περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπήσεως Ἄλλωστε αὐτὸ ἀκριβῶς τονίζουν καὶ τὰ διάφορα ἐπὶ μέρους θέματα τῆς Γεννήσεως. Ἡ θεολογικὴ αὐτὴ ση-

μασία προκαλεῖ ρίγη συγκινήσεων καὶ μοναδικὰ θρησκευτικὰ διώματα καὶ ἐμπειρίας. Ἀρκεῖ μόνον μία ὀλιγόλεπτος ἐνατένισις τῆς Εἰκόνας καὶ ὁ θεατὴς πιστὸς ἀνυψοῦται ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν. Εἰς τὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ εἶναι ἀπτή ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ Ἀγάπη, ἡτις, κλίνουσα τοὺς οὐρανοὺς, ἵνα ἀνεύρη τὸ πλανηθέν, δίδει τὴν πλέον συγκλονιστικὴν μαρτυρίαν τῆς ἀρρήτου τοῦ Θεοῦ εὐσπλαχνίας διὰ τὸν κόσμον. Τὸ δῶμα τοῦτο μαγνητίζει τὰ ἔγκατα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διότι «ὕψη καὶ θάθη γεφυροῦνται, οὐρανὸς καὶ κόσμος ἐνοῦνται» καὶ ἐρχόμεθα εἰς κοινωνίαν καὶ γεῦσιν μὲ τοὺς αἰθέρας καὶ τὴν αἰωνιότητα, μὲ τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Αὕτη ἡ θαυτέρα ἐννοια τῆς Γεννήσεως, ἐνθα ὁ ὀρθόδοξος ἀγιογράφος δημιουργεῖ ἐν ἀκόμῃ εἰς τὴν τέχνην θαῦμα, τὴν Εἰκόνα τῆς Ἐνσαρκώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ Θεῖα Εὐσπλαχνία, ποῦ ἐνώνει «τὰ τὸ πρὶν διεστώτα». Ἡ μύησις καὶ ἡ βίωσις εἰς αὐτὸν τὸν θεολογικὸν χαρακτήρα τῶν εἰκόνων εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἀγιογράφου. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν κάθε εἰκόνα ἐλλείπουν τὰ ἐπιγεῖα, τονίζονται τὰ ἐπουράνια. Ἀπὸ τὴν εἰκόνα μας, ἐλλείπει ὁ ὄχλος τῆς ἀπογραφῆς, τονίζεται εἰς τὸ κέντρον ὁ Νηπιάσας Θεὸς καὶ ἡ Θεοτόκος. Μελανὰ σημεῖα, πλὴν τοῦ μικροῦ καὶ ἐπουσιώδους φόντου τῆς φάτης, ἔχοντος εἰδικὴν θεολογικὴν σημασίαν, δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν σύνθεσιν. Οὐράναι δυνάμεις διακονοῦν τὰ συμβαίνοντα. Οἱ Προφῆται παρόντες μὲ τὰς προφητείας των, ποῦ ἐξετίσσονται θαυματουργικῶς εἰς τὴν ὅλην Θεῖαν Σκηπὴν τῆς Γεννήσεως. Ἐκαστος λαμβάνει πείραν, ἀπεινίζων τὴν καλλιτεχνικὴν Εἰκόνα καὶ βιώνει τὴν Γέννησιν τοῦ Θεανθρώπου εἰς τὴν ἰδικὴν του ὥραν καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν του ζωὴν. Εἶναι συγκλονιστικὴ αὕτη ἡ ἐμπειρία τῆς παρουσίας τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ Γεννήσει. Ὅλα τὰ ἔθνη καὶ οἱ Λαοὶ ἔχουν κληθῆ «ἡ ἐνωθῆναι γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο καὶ μοναδικὸ μυστήριον, ἡ ἀνυψοθῆναι εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας καρδίας καὶ ἡ λάβουν μέρος στὸ μεσσιανικὸ Δεῖπνον, ἡ γίνων ἕνας μόνον Λαὸς - Ἀρνίον», ἵνα γνωρίσουν ὅλοι, ὅτι «Αὕτη δὲ ἐστὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον Ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»⁸², ὅστις θὰ «σώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν»⁸³. Ἡ παράστασις δίδει αὐτὸν τὸν φθόγγον, τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν γεῦσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ περιρρέεται ἀπὸ τὸ θεῖον φῶς, ἀπὸ τὴν θεῖαν ἀνιδιστελὴ ἀγάπην, ἀπὸ τὸ εἰκονιζόμενον μυστήριον, ποῦ διαλαλεῖ, ὅτι ἡ Ἁγία Τριάς ὑπάρχει, ὅτι ἔχομεν ὑπ' Αὐτῆς ἐξαγορασθῆ καὶ ὅτι ὅλα πλέον, τοῦ χρόνου πληρωθέντος, εἶναι Χάρις.

(Συνεχίζεται)

81. Ἰωάν. 16,8.

82. Ἰωάν. 17,3.

83. Ματθ. 1,21.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ*

Του Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ
Ἱεροκήρυκος

3. Πνευματικότητα.

Κατόπιν θὰ πρέπει νὰ διακρίνεται ὁ Πνευματικὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους σὲ αὐτό, τὸ ὁποῖο ὑπονοεῖ τὸ ἰδιαίτερο ἐπίθετο, ποὺ τοῦ ἔδωσε ἡ κοινὴ συνείδησις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, δηλαδὴ γιὰ τὴν πνευματικότητά του. Συνήθως ὁ χριστιανικὸς λαὸς, ὅταν ἀναφέρεται στὸν Πνευματικὸ, ἔχει κατὰ νοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ πολιτοῦ γέροντα Κληρικοῦ ποὺ ἔχει ὑπερβῆ τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο τοῦ μέσου χριστιανοῦ, ποὺ ἔχει ξεπεράσει ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ πάθη καὶ τρόπον τινὰ ὡς ἔμπειρος ἰατρός τῆς ψυχῆς, ὁ ἴδιος μὲ ὑγιᾶ ψυχικὸ κόσμος, μπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τοὺς ἄλλους. Ἐὰν ὁ ἴδιος ὑποφέρει ἀπὸ σοβαρὰ ψυχικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἀμέλεια δὲν τὰ ἀντιμετωπίζει δεόντως, μὲ ποιά ψυχικὴ διάθεση θὰ θεραπεύσῃ τοὺς ἄλλους; Μπορεῖ, γιὰ παράδειγμα, γιαιτρὸς νὰ πείσῃ τὸν ἄρρωστο του νὰ μὴν καπνίζῃ, ὅταν ὁ ἴδιος ἀδυνατεῖ νὰ τὸ κόψῃ καὶ ὁ ὁποῖος ἀκόμη καὶ μπροστὰ του καπνίζει τὸ ἓνα τσιγάρο μετὰ τὸ ἄλλο;

Στὴν περίπτωση αὐτῆ τοῦ Πνευματικοῦ πατρός, ποὺ ἡ ψυχὴ του κατατρύχεται ἀπὸ σοβαρὰ ἠθικὰ προβλήματα, θὰ ἰσχύῃ τὸ ἀρχαῖο λαϊκὸ λόγιον, ποὺ ἐπικύρωσε ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός: «ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν»! Ἀκόμη στὴν ἀπεικταία αὐτῆ περίπτωση θὰ συμβαίνει περίπου τὸ ἑξῆς, σύμφωνα μὲ διδασκαλία κάποιου Πατρός τῆς Ἐκκλησίας μας: Ὁ ἐξομολογούμενος ἔρχεται στὸν πνευματικὸ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρῇ λιμάνι ὑπήνεμο ἀπὸ τὴν φουρτουνασιμένη θάλασσα τῶν παθῶν, τῶν θλίψεων καὶ τῆς ἀγωνίας, ὅπου βρίσκεται. Ἀντὶ ὅμως γαλήνη καὶ ἡρεμία συναντᾷ τὴν ἴδια ταραχὴ καὶ ἀγωνία, ποὺ ἔχει ὁ ἴδιος. Φεῦ! τὸ ἴδιο πρόβλημα ἔχει καὶ ὁ πνευματικὸς...

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ τὸ ἀξίωμα τῆς πνευματικῆς πατρότητος δίνεται σὲ Κληρικοὺς μὲ ἡλικία, ἢ ὁποῖα κατὰ τεκμήριον ἐγγυᾶται γιὰ κάποια ἠθικὴ ὠριμότητα. Διότι ὁ Ἐξομολόγος θὰ ἀκούσῃ κάποτε ἐξαγορεύσεις ἀνθρώπων παθῶν δυσωδεστάτων. Ἡ ψυχὴ του ἀκούσιως θὰ νιώσῃ τὴν δυσοσμία ἀπὸ τὸν ἠθικὸ βόρβορον. Ἡ φαντασία του, κι ἂς εἶναι τὰ μάτια του σταθερὰ προσηλωμένα στὸν Ἐσταυρωμένο, θὰ σχηματίσῃ ἀστραπιαίως ἴσως σκηνῆς ἀνεπίτρεπτες γιὰ τὴν ἱερατικὴ του ἀγνότητα καὶ σωφροσύνη. Θὰ βρεθῆ μπροστὰ σὲ πειρασμοὺς ἀπὸ τὸν νοητὸ καὶ «ὠρούμενον λέοντα

τὸν περιπατοῦντα καὶ ζητοῦντα τίνα καταπίη» (Ἀ΄ Πέτρ. 5,8), τῆ στιγμῆ μάλιστα ποὺ ἀγωνίζεται νὰ ἀποσπάσῃ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ νύχια του ἓνα βέβαιο σχεδὸν θῦμα του, δηλαδὴ ἐκείνον ποὺ ἐξομολογεῖ¹⁰.

Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει πιὸ γενναῖα καὶ εὐγενικὴ πράξις, νὰ ριψοκινδυνεύσῃ κάποιος πέφτοντας στὴ θάλασσα καὶ σώζοντας ἐκείνον ποὺ πνίγεται. Τί τὸ ὄφελος ὅμως νὰ ριψοκινδυνεύσῃ, ὅταν δὲν ξέρει κολύμπι; Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ πνιγοῦν καὶ οἱ δύο.

Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ γνωρίζουν ὅσοι ἀναλαμβάνουν τὸ ἱερὸ αὐτὸ ὑπόγρημα, ὅτι ἐὰν δὲν προσέξουν διακινδυνεύουν τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς των. Νὰ γνωρίζουν ὅτι πρέπει νὰ μείνουν τόσο καθαρὸι ἀπὸ τὸ βόρβορον ποὺ δέχεται ἡ ἀκοή του, ὅσο καθαρὸς μένει ὁ ἥλιος στὸν οὐρανό, ὅταν οἱ ἀκτίνες του κάτω στὴ γῆ ψαύουν τὴ λάσπη καὶ τὶς ἀκαθαρσίες. Νὰ γνωρίζουν ὅτι πρέπει νὰ μείνουν τόσο ἀνέπαφοι ἀπὸ τὴν ἠθικὴ βρωμιὰ, ὅσο καὶ μία χρυσὴ λεκάνη ποὺ δέχεται τὰ ἀκάθαρτα νερά.

Πίστη, λοιπόν, ἀκλινῆς, ἀκριβῆς καὶ γενναῖο ἠθικὸ φρόνημα εἶναι ἀσφαλῶς τὰ δύο κυριώτερα ἠθικὰ προσόντα τοῦ Πνευματικοῦ πατρός. Νὰ πιστεῦν δηλαδὴ ὀρθοδόξως, ὥστε ἐξάγοντας κάθε φορὰ «καινὰ καὶ παλαιὰ» (Ματθ. 13,52) νὰ μὴ ἀπαριθμῆ θεωρίες δικῆς του, ἀλλὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως τὶς ἐρμήνευσαν οἱ Ἁγ. Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας. Μερικὲς φορὲς ἐλλοχεύει ὁ πειρασμὸς, προκειμένου νὰ μὴ δυσαρεστήσουμε κάποιον ἐξομολογούμενον, νὰ διαφοροποιήσουμε τὶς πάγιες θέσεις τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλο βέβαιον συμπάθεια καὶ κατανόησις ἐκ μέρους μας καὶ ἄλλο καταπάτησις «τῆς ἀπαξ παραδοθείσης τοῖς ἁγίοις πίστεως» (1-οὐδα 3). Δὲν ἔχουμε τέτοιον δικαίωμα νὰ ἀλλοιώνουμε τὸ Εὐαγγέλιον ἢ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας «εὐπροσωπίας χάριν».

10. Ὁ ἀείμνηστος θεολόγος Π. Τρεμπέλας ἔγραφε γιὰ τὸν πνευματικὸ Δ. Φαραζουλῆ: «Ὡς πνευματικὸν τὸν Φαραζουλῆν ἔλαβον κάποτε ἀφορμὴν νὰ τὸν θαυμάσω, ὅταν ἔτυχε νὰ ἴδω μακρόθεν τὰς συνοστικζόμενας εἰς τὸ ἐξομολογητήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μετὰ τοῦ ἄλλου πλήθους κυρίας καὶ δεσποινίδας. Δὲν μᾶς ἐχώριζον ἀπὸ τὸν π. Διονύσιον παρὰ τρία μόνον ἔτη καθ' ἡλικίαν. Καὶ συγκρίνων τὸν ἑαυτὸν μου πρὸς ἐκείνον, καθ' ὃν χρόνον ἐξήλθον τὴν ἀπάθειαν καὶ ἀδιαφορίαν, τὴν ὁποῖαν ἐξεδήλωνε πρὸς τὸ πλῆθος αὐτό, ποὺ ἤρχετο νὰ ἀπογυμνώσῃ ἐνώπιόν του τὰ ἔλκη τῆς ψυχῆς του, μού ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν ὁ λόγος τοῦ Παύλου: «οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις» (Ρωμ. 5,24). Ὁρθοξ. Ἡθικὴ Ἑγκυκλ., τ. II, 996-7.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 172 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΝΤΟΣ ΧΑΛΚΙΝΟΥ ΒΟΥΣ *

Τοῦ κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΙΓΚΑ
θεολόγου, ἀρχαιολόγου - ιστορικοῦ

Ὁ διὰ τοῦ πυρός θάνατος, μάλιστα δὲ ὁ διὰ τοῦ ἐγκλεισμοῦ ἐντὸς πετυρακτωμένου χαλκίνου βουός διαφέρει κατὰ πολὺ τοῦ θανάτου διὰ τοῦ ξίφους, τοῦ πνιγμοῦ κ.ἄ. Ἀλλωστε αἱ πολὺ ὀλιγώτεραι περιπτώσεις θανάτου, κατὰ τὸν βουόν, καταδεικνύουν τὴν ἰδιαίτερότητά αὐτῶν.

1. Χρονικῶς πρῶτος ἱεραρχὸς, τεθεὶς ἐντὸς χαλκουργήματος καὶ σχήματος καὶ μορφῆς βουός, ἦτο ὁ ἐπίσκοπος Περγάμου Ἀντίπας. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενος ὁ ἄγιος ἐν ἱεράρχειᾳ ἀφῆκε τὴν τελευταίαν πνοήν, τὴν 11 Ἀπριλίου. Ἦτο σύγχρονος τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Δομετιανοῦ (81 - 96 μ.Χ.)⁶⁷. Ἐπὶ Δομετιανοῦ ἀπέθανον τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐκτὸς τοῦ Ἀντίπα καὶ οἱ Ἀπόστολοι Τιμόθεος, Ὀνήσιμος, Κλήμης καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Οἱ διωγμοὶ τοῦ Δομετιανοῦ διεκόπησαν μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Νερούα, ὁ ὁποῖος ἀπιγόρευσε πᾶσαν κατηγορίαν κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος. Τότε δὲ ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης⁶⁸.

Ὁ μάρτυς Ἀντίπας ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐπίσκοπος Περγάμου καὶ εἶναι, χρονολογικῶς, δευτέρος εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς πόλεως τῆς Ἀποκαλύψεως μετὰ τὸν Γάϊον. Κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν του συνελήφθη ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος διὰ παντοίων ἐπιχειρημάτων προσεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτόν, ὅτι ἡ θρησκεία τῶν ἔθνικων ὡς ἀρχαιότερα εἶναι καὶ τιμιώτερα. Ὁ Ἀντίπας προσέβαλεν εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἄλλα ἰσχυρότερα καὶ τεκμηριωμένα ἐπιχειρήματα, ἐξουθενώσας τοὺς εἰδωλολάτρας. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ὀργὴν τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τοῦ ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος ἐσκέφθη, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ χειρότερον μαρτύριον εἰς τὸ

πρόσωπον τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Κυρίου, ἐπισκόπου Περγάμου. Ἐνέκλεισε, λοιπόν, αὐτὸν εἰς τὸν βουόν, τὸν ὁποῖον ἤρchiσε νὰ ὑποκαίῃ ἐντὸς αὐτοῦ εὖρε φρικτότατον θάνατον καὶ ἡ ψυχὴ του συνήνησε τὸν Κύριον εἰς τοὺς οὐρανοὺς⁶⁹.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπληροφόρηθη τὸ μαρτύριον τοῦ ἐπισκόπου Ἀντίπα, εὐρισκόμενος, ὡς ἐλέχθη, ἐν ἐξορίᾳ εἰς Πάτιμον. Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὸ μαρτύριον του σημειοῖ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν: «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ρομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξείαν· οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τοῦ κατοικεῖς ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἤρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αἷς Ἀντίπα ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ»⁶⁹.

Ἐν προκειμένῳ, γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι γνωρίζει τὰ ἔργα του, τὴν διαγωγήν του δηλαδὴ καὶ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἐπισκόπου, ἐν μέσῳ λαοῦ ὅπου τὸ εἰδωλολατρικὸν κέντρον καὶ ὁ σατανᾶς ὑπῆρχε, συμβολιζόμενος διὰ τοῦ πελωρίου ἐκείνου βωμοῦ τοῦ Διὸς σωτήρος. Καὶ ἐνῷ ἡ ρευστότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἦτο διαχυτος, ὁ Ἀντίπας ἐκράτει τὸ πηδάλιον σταθερῶς παρὰ τὰ ὑψηλά κύματα καὶ τὰς διαβολὰς. Καὶ ἀναδεικνύεται ἐκ τῆς λαίλαπος ἐκείνης ὁ Ἀντίπας «ὁ μάρτυς μου — τοῦ Χριστοῦ — ὁ πιστός»⁷⁰. Καλύτερον κόσμημα καὶ τεκμήριον περιωπῆς δὲν ὑπῆρχε, πλέον, διὰ τὸν Ἀντίπαν.

(Συνεχίζεται)

(* Σύνδεξις ἐκ τῆς σελ. 173 τοῦ ὑπ' ἀρ. 9 τεύχους

67. Διὰ τὸν Δομετιανὸν ὄρα· Δίονος Κασίου, Ρωμαϊκὴ Ἱστορία, Βιβλ. ξξ', κεφ. 14. Εὐσεβίου Χρονικῶν Β', σελ. 295, 24 ΒΕΠ, τόμ. 20ὸς ἀπόθι. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ', Π' - Κ', ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. 19ος, σελ. 262-264, Ἀθήναι 1959 καὶ Κων. Κοντογόνου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, τόμ. Α', σελ. 134, Ἀθήναι 1876.

68. Δίονος Κασίου, Ρωμαϊκὴ Ἱστορία ΕΗ', α'. Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ', ἀπόθι, ΚΓ', σελ. 264.

68α. Ὅρα Ρ.Γ. 117/397Β Μηρολόγιον Ἑλληνικὸν ὑπὸ Βασιλείου Πορφυρογεννήτου τοῦ Νέου.

69. Ἀποκ. 6' 12-13.

70. Μάρτυς ἐχαρακτηρίσθη καὶ ὁ Κύριος. Ἀποκ. α 5. γ 24.

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Πρόλογος ή επίλογος;

ΚΑΙ ΠΑΛΙ τὰ ναρκωτικά. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς κατηγορήσει ὅτι μηρυκάζουμε, ἐπανερχόμενοι σὸ καιρὸ καὶ —δυστυχῶς— πάντα ἐπικαιρο θέμα. Ἀξίζει νὰ πληροφορηθοῦμε ποιά ναρκωτικά ἀπειλοῦν τὰ παιδιά μας:

- 1) Ἡρωίνη,
- 2) Κοκαΐνη,
- 3) L.S.D. (πρόκειται γιὰ παραισθησιογόνο),

4) Κράκ: Εἶναι χημικὸ καὶ ἡ λήψη του μόνο μία φορά, καθιστᾷ ἰσοβίως τὸν χρήστη ἐξαρτημένο. Ἄν ὁ ὄργανισμὸς δὲν λάβει τὴ δόση του, τὸ ἄτομο εἶναι ἀνεξέλεγκτο.

5) Ἡ ἠρωίνη «προσφέρεται» γιὰ δόλωμα σὲ λεμονάδες, καραμέλες, φρούτα, φαγητά. Σὲ κάποιο νησι φέεται τὸ λεγόμενο «Ταπόλ». Πρόκειται γιὰ φυτό πὸν βρῖσκειται σὲ βράχους. Μία κουταλιά μὲ σπόρους τοῦ φυτοῦ, καθιστᾷ τὸ ἄτομο ἄθουλο ἐπὶ 24 ὥρες.

Φίλοι ἀγαπηῶτες, τὴ συνέχεια τοῦ σχολίου, γράψτε τὴν —ἐγκαίρως— ἐσεῖς.

Κληρικοί, δάσκαλοι, γονεῖς, παράγοντες τῆς δημόσιας ζωῆς, θουτήξτε τὴν πέννα σὲ αἷμα τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς καρδιάς καὶ γράψτε μὲ τὴν προσεσχὴ καὶ τὴ νουσθεῖα τὸν πρόλογο-πρόλογο αἰσιοδοξίας καὶ ζωῆς. Γιατὶ στὴν ἀντίθετη περίπτωση, ἐπίλογο ἀναλαμβάνουν κάποια Γραφεῖα Τελετῶν...

Τὰ δρόσημα

ΤΟ 1992, τὸ 1996 σχεδὸν καθημερινὰ μᾶς ἀπασχολοῦν. Γίνονται —δικαιολογημένα— ἀντικείμενο ἀτέλειωτων συζητήσεων. Ὅλοι ἐπαίοντες καὶ μὴ, ἔχουν «ἄποψη» γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα τοῦ '92. Ὅλοι σχολιάζουν τὴν προσπάθεια τῆς χώρας νὰ τελεσοῦν οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες σὲ μητρικὸ ἔδαφος. «Σωστὸς πολίτης εἶναι ὁ ἐνημερωμένος πολίτης». Οὐδείς ἀντιλέγει.

Τὰ δρόσημα αὐτὰ —αἰτία ἢ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ σήμερον— μονοπωλοῦν τὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας, ἀποπροσανατολίζοντας ἀπὸ ἕνα ἄλλο ἴσως τὸ πιὸ σημαντικό. Τὴν ἀλλαγὴ τῆς χλιετίας.

Πλησιάζει τὸ 2000 καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ ἀκόμα τὸ σίγμα του. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς

ἀντινομίες τῆς ἀποστατημένης ἐποχῆς μας. Οἱ ἐπιστημονικὲς πρόοδοι καὶ τεχνικὲς ἐφευρέσεις, ἐνῶ ἔχουν συντάμει τὶς ἀποστάσεις στὸν ὕλικὸ χῶρο, ἀντίθετα στὸν ἠθικὸ ἔχουν διευρύνει τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν ψυχῶν...

—Μήπως τὸ 2000 δὲν μᾶς προβληματίσει ἀρκετὰ;

Θηρία μὲ καὶ χωρὶς εἰσαγωγικά

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ τὸ καλοκαίρι καὶ οἱ προκαριὲς ἔχουν... κατανήσει συνώνυμα.

Μιὰ γοργὴ ἀναδρομὴ: Τὸν Ἰούνιο τοῦ '89 ἐκδηλώθηκαν 116 προκαριὲς μὲ θύματα —ναί, θύματα— 44.590 στρέμματα. Τὸν Ἰούλιο 320 προκαριὲς, 382.026 στρέμματα. Τὸν Αὐγουστο 365 προκαριὲς, 253.777 στρέμματα. Τὸ Σεπτέμβριο 340 προκαριὲς, 136.819 στρέμματα.

Φέτιος, ἐξαιτίας τῆς ἀνομβρίας καὶ τῆς ξηρασίας, οἱ ἀρμόδιοι ἐκτιμοῦν ὅτι τὰ πράγματα θά 'ναι χειρότερα...

Παρακολουθώντας ἕνα ντοκυμαντέρ μὲ θέμα τὴν Ἀφρικὴ, εἶδαμε μὲ ἐκπλήξη ρινόκερους νὰ σβήνουν —ποδοπατώντας— φωτιὲς πὸν ἄναβαν κνηροί!

Μήπως ἡ Ἑλλάδα, πρέπει νὰ ἀποκτήσει μερικὰ τέτοια θηρία, γιὰ νὰ σώσει τὴ χλωρίδα τῆς ἀπὸ κάποια ἄλλα «θηρία» δίποδα;

Γ ι α τ ἰ

ἡ πάσης φύσεως ἀπωθημένη μαγία κάποιων νέων, νὰ ἐκδηλώνεται βανδαλιστικά; Τὸ μέλλον τῆς πατρίδας μας γιὰ τὸ προσηλακίζει τὸ παρελθόν;

Μιὰ φευγαλέα ἔστω ματιὰ σὲ χώρους καὶ σύμβολα πνευματικά, εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ θλίψει. Ἐξωτερικὰ Ναῶν, ἀνδριάντες καὶ προτομὲς ἡρώων, δασκάλων τοῦ Γένους, πρωτοπόρων τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, ἐδερχειῶν τῆς ἀνθρωπότητος, σὲ πλατεῖες, δημόσιους κήπους, προπύλαια πνευματικῶν ἰδρυμάτων, ἐποφέρουν ἀπὸ τὸ «παραφιλολογικὸ» μένος κάποιων νεαρῶν. Τὸ τί γράφεται σὲ... πάλαι ποτὲ λευκὸ μάρμαρο τῶν ἀπεικονίσεών τους, δὲν λέγεται. Ρωτᾶμε:

Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ μέλλον μιᾶς χώρας, ὅταν οἱ νέοι τῆς πὸν θὰ τὸ σαρκώσουν, σπιλῶνουν —γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τίποτα χειρότερο— τὸ παρελθόν;

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Με απόφαση του Κεντρικού Διοικ. Συμβουλίου της, ή 'Αποστολική Διακονία άρχισε την αποστολή προς τους εύλαθεστάτους 'Εφημερίους και Διακόνους της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδας του βιβλίου «ΕΝΟΡΙΑ: ό Χριστός έν τῷ μέσω ή-μῶν», πού βραβεύθηκε στο Ζ' Πανελλήνιο Διαγωνισμό της 'Ελληνικής 'Εταιρείας Χριστιανικών Γραμμάτων και είναι έργο του 'Επικ. Καθηγητού π. Γεωργίου Μεταλληνού. 'Η διανομή του βιβλίου θα γίνει με την εύλογία και μέριμνα τών οικείων Σεβ. Μητροπολιτών.

Τήν απόφαση για τή δωρεάν αποστολή έλαβε τὸ Συμβούλιο «τιμής ένεκεν», σέ άναγνώριση της προσφοράς τών κληρικών μας προς τόν φιλόχριστο λαό του Θεοῦ.

«ΕΝΟΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ»

είναι ό τίτλος του «μηνιαίου δελτίου όρθόδοξου χριστιανικής οικοδομής και ένοριακής ενημερώσεως» πού έκδίδει άνελλιπῶς από τὸ έτος 1963 ό Ιερός ναός 'Αγίου Νικολάου Πευκακίων ('Αθηνών). Συντάκτης του είναι ό Ιερέυς π. Νικ. Γ. Φίλιππας. Διακρίνεται για τήν έπιμελημένη εμφάνιση και τήν ύψηλο περιεχομένου ύλη του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

★ 'Ολυμπιάδος Μοναχής, «ΔΕΗΣΙΣ: έπιλογή από τὸ άγιογραφικό της έργο». Πρόκειται για λαμπρή έκδοση της 'Ι. Κοινοβιακής Μονής «Ευαγγελισμός Μητρός 'Ηγαπημένου» Πάτμου. Περιέχει σέ τετραχρωμία 23 τοιχογραφίες του Ι. ναοῦ της Μονής και 56 διάφορες φορητές εικόνες, έργα της Μοναχής 'Ολυμπιάδος. Στήν άρχή του τόμου: Γράμμα της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου, Ευαρέσκεια του Πατριαρχικού 'Εξάρχου Πάτμου, Βιογραφικά της άγιογράφου, Εισαγωγικό Σημείωμα του Καθηγ. Ν. Ζία, 'Επιστολιμαίες κρίσεις, Κριτικά Σημειώματα και Ευχαριστίες (στήν έλληνική και άγγλική).

★ ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ (στή) ΜΟΥΣΙΚΗ. Πρόκειται για τὸ Η' τεύχος της σειράς τών έκδ. «Τήνος». Τὸ παρόν τεύχος (σσ. 112), γραμμένο από τόν εύφήμως γνωστό Τυπικολόγο και Καθηγητή της 'Ιστορίας, της Μουσικής, της Μορφολογίας και της 'Οργανογνωσίας στο 'Ωδείο 'Αττικής κ. 'Απόστολο Λ. Βαλαληνδρα, περιέχει εύσύνοπτη μελέτη

Του κ. Ευαγγέλου Π. Λέκκου

γύρω από τή Μουσική (και τή λειτουργική της χρήση) σ' 'Ανατολή και Δύση.

★ Ι. Μ. Χατζηφώτη, ΟΙ ΝΕΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ (βίοι, θαύματα, ύμνολογία). 'Αναφέρεται σέ 11 άγίους της 'Εκκλησίας μας, «πού ή μνήμη τους κατατάχθηκε τὰ τελευταία χρόνια από τήν 'Αγία και 'Ιερά Σύνοδο της Μεγάλης του Χριστού 'Εκκλησίας στο όρθόδοξο έορτολόγιο». Πρόκειται για τούς άγίους: 'Ιωάννη Καρπάθιο (7ος αί.), Ευστάθιο και Συμεών (12ος και 15ος αί.), Νικόλαο Καβάσιλα (14ος αί.), Μάξιμο Γραικό (16ος αί.), Ευγένιο Αιτωλό (17ος αί.), 'Ανθιμο Κεφαλλήνα (18ος αί.), Νεομάρτυρες Κρήτης - Σαμοθράκης, Παναγή Μπασιά (19ος αί.), 'Αρσένιο Καππαδόκη (20ος αί.), Σιλουανό 'Αγιορείτη (20ος αί.), Νικόλαο τόν έκ Μετσόβου (17ος αί.).

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΕ ΘΕΜΑ
«Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ»

Με απόφαση του Κεντρικού Διοικητικού Συμβουλίου της 'Αποστολικής Διακονίας, προκηρύσσεται πανελλήνιος διαγωνισμός για τή συγγραφή έκλαίκευμένης μελέτης με θέμα «'Η 'Εκκλησία στην Κατοχή» (1941 - 44). 'Ο διαγωνισμός γίνεται μέσω της «'Ελληνικής 'Εταιρείας Χριστιανικών Γραμμάτων» Τὸ έπαθλο είναι 120.000 δρχ.

'Η μελέτη πρέπει νά είναι πρωτότυπη, έκλαίκευμένη, έκτάσεως 130 έως 160 δακτυλογραφημένων σελίδων και θα ύποβληθει σέ δύο άντίτυπα ως τις 31 'Οκτωβρίου 1990 στή διεύθυνση: 'Ελληνική 'Εταιρεία Χριστιανικών Γραμμάτων, Θάλειας 32, 155 61 Χολαργός (τηλ. 6512.976).

Κατά τόν περυσινό διαγωνισμό βραβεύθηκε ή μελέτη «'Η 'Εκκλησία στο Μακεδονικό 'Αγώνα», ένῶ θα άκολουθήσει ή προκήρυξη - έκδοση μελετών με θέματα: «'Η 'Εκκλησία στους άγῶνες της Κύπρου» και «'Η 'Εκκλησία στή Διασπορά», ώστε ν' άποτελέσουν μιá σειρά με γενικό τίτλο: «'Η 'Εκκλησία στους άγῶνες του 'Εθνους».

Τήν έκδοση της μελέτης πού θα βραβευθει άναλαμβάνει ή 'Αποστολική Διακονία. (Περισσότερες πληροφορίες παρέχει ό Δ)ντής 'Εκδόσεων της 'Απ. Διακονίας Ευάγγελος Λέκκος, τηλ. 01/7239.417).